

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 85.

Fredagen den 2 juni.

Kl. 1,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Hans excellens herr statsministern H a m m a r s k j ö l d, som anförde: Herr talmannen har meddelat mig, att kammaren den 9 maj bifallit en av dess ledamot herr V. Rydén gjord anhållan att få till mig framställa följande spörsmål:

Är regeringen villig att skyndsammast möjligt medverka till igångsättande av en utredning genom erfarna riksdagsmän av *dels* spörsmålet om en omorganisation av riksdagsarbetet ävensom andra åtgärder i syfte att avhjälpa nu förefintliga missförhållanden i fråga om möjligheten för riksdagen att kunna ägna ärendena en omsorgsfull handläggning,

dels och frågan om en reglering av riksdagsmännens arvoden? I anledning av denna fråga tillåter jag mig att anföra följande.

När inemot slutet av den ordinarie tiden för riksdagens sammanvaro stora och viktiga ärenden hopa sig, kan detta ovedersägligen föranleda mycket kännbara olägenheter. Först och främst försvåras genom brådskan den noggranna och allsidiga prövning, som frågorna kräva. Vidare kan därigenom framtingas ett förlängande av riksdagssessionen utöver den tid, som i grundlagen förutsättes och som även utan tvivel är den önskvärda ur synpunkten av både det allmännas och de enskilda riksdagsledamöternas intressen.

Vid innevarande riksdag har ärendenas anhopning kommit till synes visserligen icke i en enastående, men dock i en ovanligt hög grad. Förklaringsgrunden till detta förhållande — vilket mina kolleger och jag äro de första att beklaga — torde böra sökas huvudsakligen i två omständigheter. Dels har det nuvarande utrikespolitiska läget med nödvändighet påkallat fram-

Svar å interpellation.
(Forts.)

ställningar, som under andra förhållanden skulle kunnat utelämnas. Dels äro, så länge detta läge fortfar — och det har ju redan varat i nära två år — både regeringen och underlydande ämbetsverk så ansträngda med därav framkallade frågor samt äro eljest disponibla extra arbetskrafter så upptagna, att färdigställandet av propositioner nödvändigtvis försvåras. Här må erinras om ännu en, men mera konstant, orsak därtill att propositioner framläggas sent under *en* riksdag, i stället för vid början av *den nästa*. Jag åsyftar, att man nu för tiden är otåligare än förr och mindre lätt ger sig tillfreds därmed, att en åstundad reform får stå över till det följande året.

I allt fall har, såsom förut antytts, riksdagsarbetets försening icke blivit värre, än förut under ojämförligt gynnsammare förhållanden varit fallet. Sedan år 1900 hava 6 lagtima riksdagar slutat först i juni månad, däribland en så sent som den 11 juni. Under maj månad har vid 3 föregående riksdagar liksom vid den innevarande avlämnats något mer än 20 propositioner, och vid en föregående riksdag — 1911 — var de i maj avlämnade propositionernas sammanlagda sidantal i det allra närmaste — på ett tjugutal sidor när — lika med motsvarande sidantal i år. Tager man hänsyn till sidantalet i de propositioner, som avlämnats efter den 10 april, finner man, att ett föregående år — 1913 — var vida ogynnsammare ställt än det innevarande, med ett överskjutande sidantal av nära ett tusen.

Genom att tala om det sena framläggandet av propositioner har jag redan antytt detta såsom en av orsakerna till det av interpellanten överklagade missförhållandet. Jag vill sålunda icke åberopa vad år 1913, åtminstone med hänsyn till dåvarande förhållanden, i denna kammare sades om den jämförelsevis ringa betydelsen av propositionernas försenande. Den av interpellanten ifrågasatta undersökningen bör därför bland annat gälla anledningarna till detta sena framläggande, dock naturligtvis endast i den mån dessa anledningar äro giltiga och stadigvarande, samt således ej bero på försummelse hos en viss regerings medlemmar eller på andra exceptionella förhållanden. Jag antager, att för en sådan undersöknings utförande förutsättes även annan sakkunskap, än som grundar sig blott på riksdagserfarenhet.

Att även förhållanden inom riksdagen kunna medverka till den överklagade trängseln mellan ärendena inemot sessionens slut, synes vara ovedersägligt. Det är därför att antaga, att åtskilligt skulle kunna vinnas genom en förbättrad anordning av riksdagsarbetet. Härpå har också interpellanten tydligen närmast syftat. I viss mån kan en sådan förbättrad anordning vinnas redan genom en förändrad praxis eller förändrade reglementariska bestämmelser. Men man kan även tänka på grundlagsändringar, särskilt beträffande riksdagsutskottens antal och uppgifter. Givetvis erfordras en grundlig utredning av dessa frågor.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att erinra, att

genom det av riksdagen ensam beroende tillsättandet av särskilda utskott arbetet kan fördelas på flera krafter och därigenom påskyndas. Härmed har jag givetvis icke velat uttala något om-döme om de fördelar eller olägenheter i allmänhet, vilka äro förenade med en starkare användning av särskilda utskott.

Uppenbarligen kan det endast lända till främjande av riksdagsarbetet även ur skyndsamhetens synpunkt, om ledamöter av riksdagen mellan sessionerna indragas i det arbete, som föregår propositioners framläggande. Redan i betänkandet om inrättande av en regeringsrätt har nyttan härav framhållits. Det torde emellertid vara svårt att på denna väg komma mycket längre än hittills. Vanligt är ju, att ledamöter av riksdagen anlitas för kommitté- och sakkunniguppdrag av ifrågavarande art.

I interpellationen har även berörts frågan om ökning av riksdagsmännens arvoden. Även om, såsom interpellationens motivering synes giva vid handen, interpellantens önskemål beträffande riksdagsarvodena närmast föranledas av riksdagssessionens förlängning över 4 månader, kan det ej förbises, att i följd av levnadssomkostnadernas stegring arvodenas verkliga värde för närvarande är väsentligt lägre än vid den tid, då de till siffran fastställdes.

Förstnämnda grund för en förändring skulle ju bortfalla, om det lyckas att begränsa tiden för riksdagens sammanvaro. Också lämnades frågan om arvodeshöjning alldeles å sido i den interpellation, som samma kammarledamot år 1913 framställde till dåvarande statsministern om åtgärder mot anhopning av ärenden under riksdagens sista veckor, liksom även i den därav föranledda diskussionen. Å andra sidan skulle, om den tid, varför arvoden utgå, utsträcktes, härigenom syftemålet att förebygga sessionens förlängande kunna i viss mån motverkas.

Om riksdagssessionen begränsas, kommer tydligen frågan om en förhöjning av riksdagsarvodet per dag eller månad att bli mindre påträngande, än när arvoden kunna behövas för att täcka kostnaderna även under en arvodeslös tid av stundom avsevärd längd, vilka kostnader endast i vissa fall och delvis uppvägas av besparingar under de brukliga påskferierna. I övrigt är denna fråga jämförlig med löneregleringsfrågor. Att för närvarande, då så många dylika frågor av behjärtansvärd art måste undanskjutas, upptaga den alltid ömtåliga frågan om en arvodesförhöjning för ledamöterna av den anslagsbeviljande församlingen själf, torde mera än någonsin böra ankomma på riksdagen, som bättre än regeringen är i stånd att uppskatta betydelsen av de nära till hands liggande betänkligheterna mot en sådan åtgärd. Någon vidlyftigare utredning, som skulle behöva förorsaka uppskov med lösningen, lär i alla händelser ej ifrågakomma. Jag inskränker mig till att påpeka, att en förhöjning av riksdagsmännens dagarvode lätteligen skulle få konsekvenser beträffande kommittéledamöters och sakkunnigas arvoden samt måhända även i fråga om kostnader enligt resereglementet, vadan utgiftsökning-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

gen icke komme att stanna vid den summa, som motsvaras av själva riksdagsarvodesförhöjningen. Dessa konsekvenser torde dock möjligen kunna genom lämpliga anordningar undvikas.

I överensstämmelse med det sagda är jag i tillfälle att förklara, att regeringen anser, att snarast möjligt bör igångsättas utredning i det syfte, som angives i förra delen av interpellantens fråga, för att de förslag, som av denna utredning föranledas, må kunna föreläggas 1917 års lagtima riksdag. Beträffande de frågan om riksdagsarvodenas förhöjning torde det, såsom nämnt, åtminstone ej för närvarande lämpligen ankomma på regeringen att taga initiativ.

Vidare yttrade:

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få uttala mitt tack för det i stort sett tillmötesgående svar som han givit på min interpellation.

Jag hade år 1913 tillfälle att utveckla mina synpunkter på de spörsmål, som jag nu dristat mig att på nytt upptaga här i kammaren, och jag skall därför icke gå närmare in på de olika spörsmålen, utan inskränka mig till att erinra om den debatt, som då fördes och som helt säkert kommer att uppmärksammas vid den utredning som herr statsministern välvilligt här ställt i utsikt. Jag tar fasta på hans löfte i detta avseende och är glad över, att vi åtminstone i den ena av de angelägenheter, som jag här upptagit, komma till ett förberedande arbete skyndsammast möjligt.

Beträffande herr statsministerns svar i den andra delen, i vad avser riksdagsmännens arvoden, så kan den ju låta höra sig, den uppfattning som han uttalade, att det är riksdagens egen sak att lösa arvodesfrågan. Jag tror emellertid, att rent praktiska skäl gjort det önskvärt, att den utredning, som kommer att sysselsätta erfarna riksdagsmän med spörsmålet om riksdagstidens längd och riksdagsarbetet, även finge omfatta denna sak och att den alltså anförtröddes åt samma män. Jag beklagar, att regeringen icke har kunnat dela denna uppfattning, även om jag kan förstå de rent formella synpunkter, som varit vägledande för regeringens ståndpunktstagande till detta spörsmål.

Jag ber emellertid att få konstatera, att ur herr statsministerns anförande framgick ett oförtydligt erkännande av, att även regeringen hyser den uppfattningen, att de nuvarande arvodesbeloppen för riksdagens ledamöter, vare sig man kan komma att alljämt bibehålla riksdagssessionernas nuvarande längd eller man måste gå på utökning av desamma, måste anses vara alltför låga, i förhållande till vad de i realiteten voro den gång de fastställdes. Jag skulle vilja vädja till herr statsministern att, när man kommer att inkalla medlemmar av riksdagen att syssla med den stora frågan om ordnandet av riksdagsarbetet och andra åt-

gärder, som kunna vara nödvändiga för att organisera därmed sammanhängande arbeten på lämpligaste sätt, på nytt taga under öfvervägande, om man icke borde låta denna utredning omfatta även arvodesfrågan. Jag tror, att detta av praktiska skäl vore i hög grad önskvärt. I annat fall är det klart, att detta måste bli en angelägenhet som nästa års riksdag bör taga upp från början. Jag skulle även från denna plats vilja rikta en vädjan åt det håll, där man kanske velat spekulera litet grand i att göra riksdagsmännens arvodesfråga till en agitationsfråga, att man såge uteslutande sakligt på frågan. Om jag lever och får vara med, så skall jag försöka bringa denna fråga under riksdagens prövning på ett tidigt stadium av nästa riksdagssession, för såvitt icke herr statsministern efter förnyat öfvervägande finner lämpligt att även låta denna fråga ingå i den allmänna utredningen.

Jag ber än en gång att få tacka hans excellens herr statsministern för det tillmötesgående som visats mig i själva huvudfrågan.

Herr Palmstierna: Jag begärde ordet med anledning av herr statsministerns svar i dess första del, där herr statsministern ställde i utsikt en utredning rörande omorganisationen av riksdagsarbetet.

Jag ber då att till herr statsministern få rikta en vädjan, att han ville beakta det beslut, som riksdagens andra kammare fattade härom året rörande den lämpligaste anordningen, när riksdagen skall gå att besluta om skatter under hänvisning till de utgifter som upptagas i statsverkspropositionen, på det att detta måtte komma att ske på lämpligare sätt, än vad för närvarande är fallet. Om något ögonblick skall denna kammare gå att besluta om spirituosaaccisen och maltskatten, men ännu föreligger icke någon klarhet över statsverkets behov. Att man därför på denna punkt får en omorganisation, är, synes det mig, för riksdagen alldeles nödvändigt.

Jag vill också göra en allmän reflexion i samband med spörsmålet om anhopningen av arbetet vid riksdagens slut, som jag tror är värd att bli något mera uppmärksammat, än vad kanske hittills skett. Måhända hava kammarens ledamöter uppmärksammat, att i den mån ärendena hopats undan för undan, en benägenhet uppstått hos vissa riksdagsutskott att nästan till varje pris söka åstadkomma enighet inom utskottet. Inom dessa utskott kompromissas det följaktligen ihop en ståndpunkt, och det är nästan så, att ledamöterna ingå en sorts lojalitetsförpliktelse till varandra att inom respektive partier och riksdagens kamrar tillförsäkra majoritet för denna ståndpunkt. Nåväl, i den mån riksdagsärendena hopas på slutet, kommer denna utveckling därmed att tillförsäkra riksdagens utskott i praxis en högst betydande makt, en makt gentemot plenum, gentemot riksdagen i övrigt, som enligt mitt förmenande i varje fall bör uppmärksammas. Det är

Svar å interpellation.
(Forts.)

Seur å interpellation.
(Forts.)

långt ifrån visst, att denna utveckling av utskottens makt i riksdagen är helt och hållet av godo. Jag vill tillägga, att i den mån på detta sätt arbetet koncentreras inom utskotten, komma givetvis förtroenderådens och partiernas direkta inflytande även på frågor av relativt underordnad betydelse att ytterligare stärkas, och därmed komma även partiförhållandena inom riksdagen att skärpas och yttermera utvecklas.

Jag har velat anföra detta, ty det synes mig, att denna utveckling, som alltmer tenderar att förlägga maktens tyngdpunkt till utskotten, måhända icke står i överensstämmelse med den uppfattning man hade 1809, när vår författning tillkom. För framtiden böra också vid den utredning, som skall äga rum, dessa synpunkter enligt mitt förmenande tagas i beaktande, och jag har velat här i kammaren framföra denna sak.

Herr Schotte: Herr talman! Jag har visserligen icke mycket bidrag att lämna till denna fråga — jag kan väsentligen instämma i vad herr Palmstierna yttrade — men jag har begärt ordet för att särskilt trycka på en omständighet, som synes mig förtjäna att allvarligt prövas under den utredning, som, enligt vad herr statsministern anfört, skall igångsättas. Jag tror nämligen, att det är nödvändigt, att vidhålla eller taga till utgång den synpunkten, att riksdagen skall sluta omkring den 15 maj. Jag tror, att varje ökning av riksdagstiden just vid den årstiden är synnerligen otjänlig, och att man, särskilt med hänsyn till de många lantmännen i denna kammare, måste utgå ifrån, att riksdagsarbetet icke bör få dragas ut över den 15 maj. Om det således gäller en förlängning av riksdagssessionerna, bör man först tillgripa de dagar av januari, som kunna vara möjliga att taga i anspråk, och om detta, såsom sannolikt är, ej blir tillfyllest, också tillgripa någon månad på senhösten för en höstsession. Jag tror bestämt, att lantmännen hava lättare att vara ifrån en månad på hösten än att förlänga sin vistelse här utöver den 15 maj.

Tillika skulle jag vilja framhålla, att de tillfälliga utskotten och deras verksamhet innebära ett slöseri med arbete; och jag undrar, om de icke skulle kunna ersättas med utskott, bestående av ledamöter från bägge kamrarna, varigenom den nuvarande dubbelprövningen i ärenden som höra under tillfälligt utskott, skulle kunna undvikas.

Huvudsaken är emellertid, som sagt, att man från början utgår ifrån, att en vårsession icke bör pågå längre än till omkring den 15 maj.

Herr Helger: Herr talman! Det var just det, som den föregående ärade talaren sist berörde, nämligen de tillfälliga utskottens arbetssätt, som jag ämnat fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang, då det gäller att genom förbättrade arbetsmetoder åstadkomma tids- och kraftbesparing i vårt riks-

dagsarbete. Det kan icke vara praktiskt och lämpligt, att samma motioner, som väckas kanske alldeles likalydande i båda kamrarna, skola behandlas av olika utskott samtidigt. Även är det oegentligt, att, om en fråga väckes i den ena kammaren och behandlas av ett dess tillfälliga utskott, den sedan skall gå till medkammaren och behandlas av ett annat tillfälligt utskott, för att, om denna kammare vidtager en aldrig så ringa förändring i den kläm, som den förra kammaren beslutat, frågan åter skall gå till den kammare, där motionen blivit väckt.

Scar å interpellation.
(Forts.)

Jag skall be att få anföra ett särdeles belysande exempel på vilket slöseri med tid och arbetskraft, som genom denna anordning kan åstadkommas. Vid förra årets riksdag väcktes i denna kammare en motion av herr Molin i Dombäcksmark angående åtgärder till ett bättre bevarande av de kommunala arkivalierna. Motionen ansågs av kammarens första tillfälliga utskott vara behjärtansvärd, och utskottet tillstyrkte åtgärder för åläggande av kommunerna att vårda sina arkivalier. Andra kammaren beslöt i enlighet med utskottets hemställan. Då gick ärendet till första kammaren, vars första tillfälliga utskott endast tillstyrkte en cirkulärskrivelse från Kungl. Maj:t till kommunerna med påpekande av nödvändigheten att vårda arkivalierna, och första kammaren biföll sitt utskotts hemställan. Så gick ärendet tillbaka till andra kammaren och remitterades till samma utskott, som förut haft ärendet under behandling. Utskottet ansåg, att icke något nämnvärt vore vunnet med det, som första kammaren beslutat, och avstyrkte förslaget. Så kom frågan tillbaka i år och behandlades då först av första tillfälliga utskottet. Detta försökte åstadkomma en överenskommelse med första kammaren och föreslog två åtgärder, nämligen att revisorerna i kommunerna skulle åläggas tillse, att arkivalierna vårdades, och att Konungens befallningshavande skulle göra sig underrättad om huru det stod till med den saken. Denna hemställan bifölls av andra kammaren, och så gick ärendet igen till första kammaren. Dess utskott beslöt tillstyrka den ena av dessa åtgärder, och första kammaren biträdde detta tillstyrkande. Därpå gick ärendet åter till andra kammaren, som remitterade det till samma utskott som förut, och detta beslöt nu tillstyrka kammaren att antaga det förslag, som första kammaren antagit, för att ärendet en gång skulle komma till slutligt avgörande. Under denna dans mellan kamrarna har ärendet varit föremål för utskottsbehandling icke mindre än sex gånger och varit föremål för behandling i kamrarna likaledes sex gånger. Om jag räknar med bordläggningar och dylikt, så, om jag icke tager fel, hade ärendet varit protokollfört i kamrarna 28 gånger, när det äntligen kom så långt, att man beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag anser, att detta är ett oerhört slöseri med tid och arbetskraft och att något ovillkorligen bör göras för att avhjälpa dessa olägenheter. Vad som skall göras, är icke gott att säga på rak

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

arm, utan det bör bli föremål för utredning, men jag anser, att den riktigaste vägen vore, att de tillfälliga utskotten — som för övrigt icke alls äro tillfälliga utan tillsättas varje år — helt enkelt avskaffades och man antingen införde bestämmelser om tillräckligt antal ständiga utskott eller ock tillsatte flera särskilda utskott. Man skulle naturligtvis också kunna tänka sig en samverkan mellan kamrarnas tillfälliga utskott. Man kunde t. ex. i kamrarnas arbetsordningar införa bestämmelser om gemensamma sammanträden med utskotten för att få gemensamma utlåtanden till kamrarna, men detta kan knappast förekomma i andra fall, än då motionerna äro lika lydande i båda kamrarna. Jag tror därför icke, att denna utväg är lätt framkomlig.

I alla händelser anser jag denna fråga förtjänt av uppmärksamhet i samband med den utredning, som här är i fråga, för att man skall få en mera praktisk och tidsbesparande arbetsanordning inom riksdagen.

Herr Månsson: Jag vill i denna debatt framhålla, att de beskyllningar, som från skilda håll riktats emot riksdagens medlemmar, att de genom att för ofta och i onödan väcka motioner och genom långa debatter uppehålla kamrarnas tid, äro ganska obefogade. Jag har under en timmes tid nu på middagen gjort en flyktig jämförelse med förhållandena under den första riksdagen under detta representationsskick och nu. Om man ser på förhållandena då och nu, skall man finna, att man kommer till ett annat resultat, än man egentligen väntat sig. Jag finner då, att under den riksdag — det var 1867 — som var den första under det nya riksdagsskicket, hade vi sammanlagt 39 kungl. propositioner. Med alla bilagor i den kungl. propositionen rörande statsverkets tillstånd uppgick sidosantalet den gången till 157 sidor. Jag företog en hastig översikt över statsverkspropositionen i år, och under reservation för möjlig felräkning i hastigheten kan jag icke se annat än att bara den nu går löst på omkring 3,110 sidor eller närapå tjugudubbelt mera än de nämnda propositionerna den gången. Den gången hade vi tillsammans med statsverkspropositionen 39 kungl. propositioner, medan vi för närvarande ha 253 stycken.

Se vi sedan på antalet motioner i kamrarna, finna vi, att i andra kammaren väcktes vid riksdagen 1867 en överraskande stor mängd av motioner, nämligen 284 stycken, under det att vi i år visserligen äro uppe i den högra siffran av 333 motioner, men det är ju icke en så synnerligen stor ökning från 284 till 333 stycken. Om jag ser på första kammaren, finner jag att förstnämnda år väcktes i den kammaren 79 motioner och i år är det 130 stycken. Där är ökningen större än i andra kammaren, men icke heller där är den så synnerligen stor.

Om jag ser på de tillfälliga utskotten, finner jag, att det året — man behandlade ärendena på den tiden säkert mycket

mera ytligt och summariskt än nu — hade första kammarens första tillfälliga utskott tolv betänkanden och tillsammans hade dessa betänkanden ett sidoantal av 46 sidor, samt att andra kammarens första tillfälliga utskott hade 10 betänkanden, andra tillfälliga utskottet 7, tredje tillfälliga utskottet 3, fjärde tillfälliga utskottet 7, femte tillfälliga utskottet 10 och sjätte tillfälliga utskottet 5, vartill kom ett andra kammarens enskilda utskott, som hade en motion att behandla, nämligen motionen om kammarens arbetsordning.

Av detta kan man se, att det är egentligen Kungl. Maj:t, som i överväldigande grad bidragit till det arbete, som pålagts och förlänger riksdagen alltmer och mer för varje år och som gjort, att det nu för många medlemmar av kammaren innebär en kännbar ekonomisk förlust att vara medlem av densamma. Det är icke bara för arbetarna, som så blir fallet, utan också i hög grad och måhända om möjligt ännu mera för de mindre jordbrukarna, som måste ha lejd arbetskraft hemma, vilket dock i varje fall icke blir detsamma, som om de själva vore hemma och övervakade arbetet. Efter mitt förmenande blir det med en sådan anhopning av arbete från regeringskansliet, som nu är fallet, nödvändigt att man ordnar arbetet så, att man får en session från den 1 november till den 20 december, och att man då lagar så, att de allra flesta propositioner och motioner då äro avlämnade, varpå under julfrierna på 3 veckor ledamöterna kunna läsa igenom propositionerna och motionerna och därigenom ha något så när översikt över dem, då de återigen omkring den 15 januari sammanträda. Då borde man kunna vara färdig den 15 april, och förlusten för jordbrukarna och arbetarna av att vara med i riksdagen skulle med en sådan arbetsordning bli mindre än nu, då man måste vara borta under den mest brådska tiden, då arbete behöver utföras hemma.

Herr Lindman: Mot de överklagade förhållanden, som här äro förda på tal, kan man naturligtvis söka finna botemedel i sådana åtgärder som dets höjandet av riksdagsmännens arvode och dels också en förlängning av sessionstiden. För min del skulle jag vilja säga, att jag skulle icke ha begärt ordet, om det inte här framkastats tanken på en höstsession. Jag är icke säker på att det är så utomordentligt lämpligt för lantmännen att få en höstsession. Det kan ju hända, att det skulle vara bättre med en session *sent* på hösten än i juni månad, men det är alldeles givet, att för lantmannen spelar arbetet under en stor del av hösten en mycket avsevärd roll, och det kan säkerligen ofta, åtminstone i vissa landsändar, vara lika viktigt som arbetet under våren. Men jag vill säga, att jag är mycket tveksam ifråga om dessa höstsessioner även därför, att jag misstänker, att om man får en höstsession, kommer det ovillkorligen att leda till en riksdagsförlängning, om jag tar hänsyn till hela den sammanlagda sessionstiden. Där skall sålunda, enligt min uppfattning, icke den väg sökas, på vilken man skall gå fram. I främsta rummet måste

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

man söka att komma fram på den vägen, att man söker få en förenkling av riksdagsarbetet, i den mån så låter sig göra. Jag tänker då särskilt på möjligheten av att de kungliga propositionerna skulle kunna komma något tidigare — jag talar naturligtvis därvid icke om sådana exceptionella tider som i år — men jag vet av egen erfarenhet, att man dock kan under vanliga normala förhållanden få fram propositionerna någorlunda tidigt. Det har ju varit en strävan, att stora propositioner icke skulle läggas fram så sent, åtminstone icke efter 1 april. Men naturligtvis erkänner jag gärna, att det finnes förhållanden, då propositioner måste komma fram senare, så att man kan ju inte sätta ett absolut förbud, att de icke få framläggas senare. Men jag tror, att man skulle vinna åtskilligt genom att verkligen bemödanden gjordes i den antydda riktningen. Möjligen kunna även några anordningar vidtagas ifråga om motiöer o. s. v., men jag skall inte gå in på något uttalande om vad som bör göras, när utav hans excellens herr statsministern ställts i utsikt en utredning i detta fall.

Beträffande arvodena är det alldeles klart, att arvodesfrågan blir mer och mer brännande, i samma mån som riksdagssessionerna förlängas. Men det synes mig, att man får dock inte ta saken efter de exceptionella förhållanden, som nu kunna råda, utan vad vi måste sträva efter är att söka komma därhän, att vi få riksdagssessionerna avslutade tidigare än nu är fallet.

Vidare vill jag tillägga beträffande dessa arvoden, att det ju för inte så länge sedan bestämdes, att de för andra kammaren gällande bestämmelserna ifråga om arvode skulle gälla även för första kammaren. Sålunda är det för närvarande i detta hänseende lika ställt i båda kamrarna. Dessa bestämmelser antogos, som sagt, för inte så lång tid tillbaka. En höjning av arvodet kommer utan tvivel att medföra, såsom herr statsministern sade, att även alla kommittéarvoden, som nu utgå med 10 kronor för dem som bo utanför huvudstaden, komma att följa med, och vi ha en ofantligt stor apparat, som alla veta, för närvarande av kommittéer och sakkunniga. Det är inte heller något speciellt för denna tid, ty det har varit under många år på det sättet. Dessa kommittéer hava emellertid tagit en mycket stor omfattning, så att det blir en kostnadsfråga, som inte heller får helt och hållet förbises.

Detta är endast vad jag velat säga i anledning av den diskussion, som här förekommit.

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet i anledning därav, att jag för min personliga del tyckte att statsministerns svar i arvodesfrågan var mindre tillfredsställande. Han, likaväl som föregående talare, gjorde detta till en kostnadsfråga ur den allmänna statshushållningssynpunkten. Men vi veta mycket väl, att detta arvodesystem i Sverige är en i främsta rummet särdeles viktig konstitutionell garanti för att demokratien skall få göra sig gällande, och det var också ur den synpunkten som arvodet infördes för första kammarens del. Bestämmelsen om dessa 10 kronor tillkom inte

där, som herr Lindman tycktes vilja antyda, för att detta belopp skulle vara tillräckligt även vid den tidpunkt då bestämmelsen antogs för första kammaren, utan helt enkelt därför, att arvudet var bestämt till 10 kronor i andra kammaren. Men denna grund för arvodenahåller nu till följd av tidsförhållandena på att äventyras, och när en sådan huvudsak — som en regering lika väl som andra konstitutionella frågor bör ha till uppgift att beakta — av statsministern särskilt antyddes såsom en punkt, som låg utanför regeringens intressen och som borde tillvaratagas av riksdagen själv, försummade han fullkomligt att lägga den rätta synpunkten på denna saken och försökte i stället föra ned frågan till det låga plan, där det tyckes vara meningen för högerpolitiken att låta den ligga. Man synes ämna begagna tidsförhållandena med deras nya myckna arbete till att söka skarpt beskära den ifrågavarande demokratiska kontrollen, så att man i dessa tidsförhållanden skulle också kunna skapa större möjligheter för högerpolitiken att göra sig gällande.

Nu vill jag framhålla, att jag anser, att alltför stora arvoden icke heller äro lämpliga. Men vad som absolut måste vara förbjudet är, att man på detta sätt uppehåller riksdagen utöver den lagstadgade tiden, utan att ha till övers en tanke för det ingrepp i svenska folkets representationsrätt, som därigenom sker. Det kan inte få fortvara ett sådant tillstånd, att en hel mängd medlemmar av riksdagen med begränsade eller inga resurser skola behöva leva här själva och tillika underhålla sina familjer på annan ort med 10 kronor om dagen intill den 15 maj och därefter med ingenting. Det går inte, herr statsminister, det går inte, herr Lindman.

Nu skall man icke heller försöka förespegla oss att man på förhand kan genom något hokus pokus av denna tillämnade kommitté, bli säker på att riksdagen verkligen skall kunna bli avslutad till den 15 maj. Det går inte att göra det omöjliga möjligt. Tiderna äro annorlunda nu än 1865, och man kan inte reducera arbetsbördan till vad den var år 1865, ty förhållandena ställa sig däremot. Man måste alltså alltid vara beredd på att riksdagen kan komma att sitta längre, och därför måste det nya förslaget vara försett med en säkerhetsventil, så att, om riksdagen uppehålls efter den 15 maj, ledamöterna skola ha arvode för den överskjutande tiden. Det är en nödvändig förutsättning, och jag begärde ordet för att som sagt varna för att vi här i högerpolitikens intresse beskära denna kontroll, i det vi invagga oss i den förhoppningen, att allt blir bra, då här kommer att läggas fram ett förslag, att antagas vid 1917 års riksdag, om åtgärder i syfte att få riksdagen avslutad inom behörig tid. Det får inte bli på det sättet, utan den nya bestämmelsen bör vara så beskaffad, att som sagt alltid när riksdagen kommer att sitta över den bestämda tiden — vilket enligt min uppfattning ofelbart kommer att hända varje år och i varje fall när som helst kan inträffa, hur vi än söka omordna riksdagsarbetet — riksdagsmännen skola få ut arvode även för den överskjutande tiden.

Vad beträffar en eventuell förhöjning av arvoden är det klart, att vad som var 10 kronor 1865 är någonting helt annat nu. Jag

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

vill ännu en gång framhålla, att de tio kronorna även i och för sig under nuvarande förhållanden måste sägas vara för litet för personer, som skola ligga här och uppehålla sig själva och därjämte helt och hållet eller till väsentlig del underhålla sin familj i hemorten. Men jag kan å andra sidan inte förstå, varför man icke i sådana frågor som dessa också skulle kunna ta hänsyn till behovsprincipen. Varför skall det alltid härvidlag vara lika, när realiteterna äro olika. Ifall statskassan blir för mycket betungad, bör man kunna även här införa en progressiv arvodesskala nedåt, så att de, som ha mindre inkomster och icke kunna uppehålla sig på annat sätt, få högre arvode än de, som ha råd att undvara förhöjningen. Det tycker jag är modern utveckling.

Slutligen vill jag inlägga en bestämd gensaga mot vad herr statsministern sade — bakom hela hans anförande låg för övrigt ett tämligen uppenbart ogillande av hela reformen — då han fritog regeringen från intresse för arvodesfrågan och ville lägga den på riksdagen ensam. Denna slutsats var emellertid åtföljd av så många antydningar och ett intagande av en regeringens eget avståndstagande från reformen, som tämligen sammanfaller med herr Lindmans och herr Tryggers politik i denna sak, att jag känner mig ganska beklämd över ett sådant åskådningssätt. Då statsministern talade om att detta var en vanskelig sak, då man behöver pengar för så mycket annat, vill jag säga, att de behjärtansvärda ändamål, som man i så fall närmast borde tänka på, nämligen avhjälpandet av det stora folkets nöd ute i landet, kan man inte säga, att den nuvarande regeringen har velat så synnerligen mycket tillgodose, då den hopat i stället över riksdagen propositioner om oerhörda militäranslag den ena efter den andra. Har man råd till det, kan man också ha råd att se till att de representerer för svenska folket, som äro fattiga och komma utifrån landet, icke få leva på svält bokstavligen själva eller deras familjer i hemorten.

Jag skall sålunda, herr talman, be att med ogillande för min del i det närmaste helt och hållet av herr statsministerns motivering få ansluta mig till de förväntningar, som herr Rydén här sist framfört, och tillika vill jag uttala den förhoppningen, att vederbörande kommitté om det kommer någon till stånd, ville uppmana regeringen att själv komma fram med denna konstitutionella fråga.

För övrigt kunde man också ifrågasätta, för att övergå till ett annat ämne, att det sättes en viss tid även för regeringen att inkomma med propositioner likaväl som för riksdagsmän att väcka motioner. Man förkortade motionstiden härom året, varför då inte sätta in en bestämmelse om en propositionstid även för regeringen. Det skulle jag på det livligaste vilja påyrka, ty då hade regeringen en press på sig, och det behöva alla människor, även regeringsmedlemmarna.

Slutligen vill jag på det livligaste instämma med herr Palmstierna i hans verkliga överraskande uttalande, att riksdagsarbetet bör arrangera saken så, att inte förtroenderåd och dylika myndigheter tillvälla sig för mycken makt utan att det även måtte tillkomma

riksdagens övriga medlemmar någon sådan. Jag vill verkligen livligt instämma med herr Palmstierna i detta uttalande. Jag tror emellertid, att detta är en så svår sak, att den knappast kan ordnas tillfredsställande genom några paragrafer allenast i en författning — utan det beror nog här med på den inre upplysningen, på den inre goda viljan från deras sida, som ha makten att dela med sig något åt den stora demokratien.

*Svar å interpellation.
(Forts.)*

Herr Branting: Jag begärde ordet för att för min egen del understryka det beklagande, som gjordes av interpellanten däröfver att regeringen av rent formella skäl undansköt frågan om riksdagsarvodet. Det synes mig liksom honom, att det varit mycket naturligt att då en parlamentarisk kommitté — jag förmodar nämligen, att en sådan kommer att sysselsätta sig med frågan om vad som kan göras för att ytterligare förbättra arbetssättet i riksdagen, utskottens anordningar och allt detta, som berörts av herr statsministern i hans interpellationssvar — tillsattes, denna samma kommitté då också borde få taga under överbäggande, om man icke kunde råda bot på de rent abderitiska förhållanden, som nu råda i avseende på riksdagsmännens arvoden.

Det är gott och väl, såsom herr Rydén antydde, att det kan komma att väckas en motion vid nästa riksdags början om att riksdagen skall taga denna sak i egen hand, men önskvärt hade naturligtvis varit, om en del förberedande arbeten för detta varit undångjorda, då riksdagen sammanträder och får tillfälle att själv ägna den sista granskningen åt dessa förberedande arbeten. Nu finnes icke någon möjlighet för riksdagen — åtminstone finnes det ingen praxis i den riktningen — att själv tillsätta kommittéer, som taga hand ens om de frågor som äro av den natur, som hans excellens herr statsministern nu sade att det tillkommer riksdagen själv att närmast handlägga, utan regeringen är i detta fall liksom i andra riksdagens verkställande representant, som ser till, att det blir gjort, som bör göras, och att de intentioner utföras, som från riksdagens sida framföras. När så är fallet, synes det mig, att regeringen nog i detta fall kunnat tillmötesgå en så pass allmän önskan, som ändå finns inom riksdagen, att låta den nämnda kommittén även taga upp frågan rörande riksdagsmännens arvoden, så att något på det sättet blivit undångjort.

Jag ber för övrigt få säga, att jag visserligen kan erkänna att anordningen med riksdagsarbetet naturligtvis icke på något sätt är ett idealtillstånd, utan att det finns åtskilligt, såsom herr statsministern också antydde, som kunde åtgöras, genom förbättrad anordning av riksdagsarbetet för att få sessionerna kortare. Vi hörde nyss av herr Helger ett drastiskt exempel på huru en helt liten fråga gjorde en runddans genom en mängd behandlingar, innan den omsider nådde ett slutligt resultat. Det är alldeles sant, att det sålunda förekommer slöseri av tid och arbete i riksdagsarbetet, men jag kan icke hjälpa, att jag tror, att man överskattar i alla fall i allra högsta grad innebörden av detta slöseri, och att man allt för

Svar å interpellation.
(Forts.)

lätt, när man betraktar den saken som huvudsak, mister blicken för det väsentliga. Man kommer icke ifrån att tiden för riksdagsarbetet faktiskt är *för kort* för att ett ordentligt arbete skall kunna bli utfört med en sådan enorm ökning av arbetsmaterialet, som tidsutvecklingen själv medfört.

Och när jag har den bestämda uppfattningen, vill jag icke heller för min del ge något på hand åt att man skulle kunna vinna något nämnvärt genom att exempelvis öka på några dagar i januari eller hålla i till den 20 maj eller något sådant. Jag är fullkomligt viss om att utvecklingen kommer att med nödvändighet kräva här i landet, liksom den gjort i de flesta andra länder, att riksdagen kommer att bli samlad avsevärt mera än den tredjedel av året, som i den svenska grundlagen är förutsatt och avsett. Vare sig vi vilja eller icke, gå vi mot ett sådant skede, då vi icke slippa undan en *höstsession*, om vars förläggning jag icke vill nu närmare yttra mig. Men jag tror, att det skall vara möjligt att finna en tidpunkt, som kan stå väl tillsammans med de övriga intressen, representanterna ha, nämligen att sköta sina angelägenheter en var i sin ort, och som således icke behöver medföra vad som med rätta anses vara mindre goda följder, nämligen att representantskapet i riksdagen skulle i mycket stor utsträckning läggas i händerna på sådana, som endast äro politici, och icke därjämte ha en praktisk verksamhet vid sidan av sin politiska.

Alltså synes det mig, att man bör noga inrikta sig från början på, att med alla de förbättringar i organisationen av riksdagsarbetet, som kunna göras, kommer det ändå icke att räcka, utan det blir längre tid, som behövs. Det behövs en höstsession; och ju förr vi se den sanningen i ansiktet, desto bättre. Men i och med detta kommer det att bli ännu mera klart än eljest, att de nuvarande förhållandena med riksdagsmännens arvoden icke kunna få fortfara såsom det nu är, utan att det måste bli högst väsentliga förändringar i det avseendet.

Nu har regeringen ställt sig på den ståndpunkten och herr Lindman gjorde det också, att här är det en farlig kostnadsfråga, som drages upp, ifall riksdagsarvodet höjes. Herr statsministern hade emellertid, om jag uppfattade honom rätt, en liten passus, vari han antydde, att det kanske kunde finnas möjlighet att förebygga, att konsekvenserna av en sådan ändring sträckte sig så oskäligt långt, att ändringen ur den synpunkten bleve litet betänkelig. Men vad som är säkert och vad som är huvudsynpunkten det är, att det icke går an, att svenska riksdagen på detta sätt år efter år alltmer går bort från grundlagens mening, att den skall vara en representation *med arvoden*, till att i själva verket bli en representation, som har en liten dusör, men icke något verkligt arvode. Detta är icke rimligt, och konsekvenserna av detta måste gå ut — såsom herr Lindhagen med all rätt framhöll — över demokratiens möjlighet att vara representerad. Styrkan hos det svenska folkets gamla självstyrelse har ända sedan bondeståndets dagar och ständsrepresentationens tid legat däri, att det funnits representanter för alla de olika

samhällsklasserna, både rika och fattiga. Och de fattigas insatser skola vi göra allt vad vi förmå för att kunna behålla för vårt statslivs sunda utveckling. Men dessa insatser förstöras genom att man på detta sätt låter innästla sig i en slentrian, att man bara skall hålla sig till den gamla tiokronan, som bestämdes på 1860-talet, oavsett att riksdagssessionerna måste bli mycket längre, och oavsett att penningvärdet sedan den tiden sjunkit ned till hälften.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Jag vill sålunda på det kraftigaste understryka nödvändigheten av att göra anstalter under nästa riksdag för att få en rättelse till stånd i avseende på riksdagsmännens arvoden. Det kan icke få fortgå på det upprörande sätt, som nu visat sig, när riksdagen blivit så pass förlängd som i år.

På samma gång har jag velat fästa uppmärksamheten därpå att, även om man kan åstadkomma en förbättring av de arbetsmetoder, som här användas, kommer man dock icke ifrån att det grundväsentliga är, att riksdagen bör vara längre tid tillsammans för att verkligen kunna på ett tillfredsställande sätt fylla alla de uppgifter, som åligga densamma i vårt statsliv.

Herr Larsson i Kroken: Herr talman! Jag har endast varit en kort tid i riksdagen, och därför tror jag mig icke kunna säga något om huru riksdagsarbetet skulle kunna ordnas, så att det inom den nu lagstadgade tiden kunde hinna göras färdigt. Jag vill dock fästa kammarens eller rättare sagt den kommittés, som kommer att behandla denna fråga angående arvodet, uppmärksamhet på, och hemställa, om icke härvidlag som annars man bör taga hänsyn till tillgång och efterfrågan, d. v. s. så att, när det blir brist på riksdagsmannakandidater, kan det vara tid på att börja tala om en höjning av arvoden, men så länge en sådan brist icke visar sig, anser jag det icke nödvändigt att höja arvodet. Men anser jag däremot, att tiden bör utsträckas och arvode där under erhållas. Jag tror, att jag med den lilla erfarenhet, som jag har, dock kan påstå det var nödvändigt att en förlängning av åtminstone med ett par veckor utöka tiden, om det icke anses lämpligt med någon ny period på hösten, så att man kunde börja den 3 eller 4 januari. Då vore ändå något vunnet. Jag har, herr talman, icke vidare att säga härom.

§ 3.

Lagutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 45—48 bordlades åter.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spirituosaeccis m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. förslag till förordning om spirituosaeccis m. m.

Ang. förslag
till förordning
om spirituosa-
accis m. m.
(Forts.)

Genom proposition, nr 238, av den 5 maj 1916, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om spirituosaaccis; och
- 2) förordning om tillägg till 14 § 2 mom. och 16 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått följande i anledning av propositionen väckta till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

nr 129 inom första kammaren, av herr *K. G. Karlsson*, som hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts omförmälda proposition för sin del besluta, att 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skulle erhålla viss i motionen angiven ändrad lydelse;

nr 319, inom andra kammaren, av herr *Pålsson m. fl.*, däri, beträffande nu föreliggande fråga, yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition; samt

nr 331, likaledes inom andra kammaren, av herr *Waldén*, som föreslagit, i vad detta ärende anginge, att riksdagen måtte, under förutsättning av bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 238, besluta, att av beskattningsåtgärden föranledd inkomst skulle tillföras den genom 1913 års förordning tillkomna fonden av rusdrycksmedel.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen, i anledning av herr Waldéns motion nr 332, beslöte, att ett belopp motsvarande den beräknade inkomsten av spirituosaaccisen skulle av rusdrycksmedelsfonden tagas i anspråk för av kristiden föranledda utgifter för sociala ändamål, måtte antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning om spirituosaaccis, dock att åt 6 och 8 §§ måtte givas viss av utskottet föreslagen ändrad lydelse;

2) att riksdagen måtte, vid bifall till vad under 1) hemställts, antaga Kungl. Maj:ts omnämnda förslag till förordning om tillägg till 14 § 2 mom. och 16 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

3) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antog det under 1) omförmälda författningsförslaget, måtte, i anledning av motionen nr 331, av herr Waldén, såvitt motionen avsåge förslaget till förordning om spirituosaaccis, för sin del antaga i punkten intaget förslag till ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

4) att de i utskottets betänkande behandlade motionerna

a) nr 129, av herr *K. G. Karlsson*, samt

b) nr 319, av herr *Pålsson m. fl.*, såvitt motionen avsåge förslaget till förordning om spirituosaaccis, måtte anses besvarade genom vad utskottet under 1)—3) hemställt.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Oskar Eklund, K. A. Nilsson och Bergman*, vilka yrkat, att utskottet skulle hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till motionen nr 319 av herr Pålsson m. fl., avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning om spirituosaaccis;

2) att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om tillägg till 14 § 2 mom. och 16 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin; samt

3) att motionerna nr 129 av herr K. G. Karlsson och nr 331 av herr Waldén icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herrar *Palmstierna, Sandler, Källman och Nilsson* i Kristianstad; samt

av herr *Rune*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Sandler, som yttrade: Herr talman! Då mitt namn förekommer bland deras, som här avgivit en reservation mot utskottets hemställan, ber jag att få angiva min ställning till frågan. Det framgår ju av utskottets betänkande, att utskottet har gått på en annan linje, än den kungl. propositionen från början var lagd på. Jag vill för min del gärna medgiva, att man med denna läggning av förslaget har lyckats att komma undan några av de formella erinringar, som man från början måste göra gentemot det kungl. förslaget i det hänseendet, att det innebar ett upprivande av 1913 års riksdags beslut. Emellertid har jag för mitt vidkommande icke kunnat bli övertygad om, att man med dessa ändringar har lyckats avhjälpa de reella betänkligheter, som måst resa sig mot detta förslag. Jag måste se saken så, att i verkligheten kommer man faktiskt att genom förslagets antagande öka statens beroende av rusdrycksmedlen. Man skall uti detta sammanhang inte tala om, att det här är fråga om en tillfällig skatt för ett exceptionellt ändamål. Det framgår redan av utskottets betänkande, att man där räknar med att, sedan denna skatt en gång är införd, den också kommer att bli kvar. Å andra sidan befarar jag för min del, att det kommer att gå på enahanda vis även i fråga om dessa skattemedels användning. Utskottet förordar ju visserligen den metoden, att man skall stoppa in dessa medel i rusdrycksmedelsfonden och sedan genom ett särskilt tillfälligt anslag ta ut dem därifrån. Nu tror jag, att hur mycket man än vill skriva om, att man avser detta anslag för ett alldeles speciellt tillfälligt ändamål, så lär man icke kunna undvika att, sedan man väl har slagit in på denna väg, det blir en ofantligt stark frestelse även för kommande riksdagar att fortsätta på samma väg, då det gäller att uppgöra måhända ännu svårare budgeter än detta års. Ty tillfälliga ändamål, ändamål, som man kan kalla för tillfälliga, lära väl alltid kom-

Ang. förslag
till förordning
om spirituosa-
accis m. m.

(Forts.)

*Ang. förslag
till förordning
om spirituosaa-
ccis m. m.*

(Forts.)

ma att framträda, men dock av den natur, att deras tillgodoseende är ett oavvisligt behov. Under sådana omständigheter blir ju den reella innebörden den, att man för behov, till vilka riksdagen känner sig förpliktad att anvisa medel, använder dessa från rusdryckshanteringen kommande medel, uttagna genom en ny skatt, i stället för att till dessa ändamål anvisa medel, som influtit genom andra skatteutvägar.

Under sådana förhållanden kan jag icke komma till annat slut, än att detta förslag, även uti den form det nu fått av utskottet, icke bör av riksdagen antagas; och jag ber därför, herr talman, att få framställa yrkande om bifall till samtliga tre punkterna uti den av herr Oskar Eklund m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Helger*, *Schotte*, *Sjöberg*, *Bogren*, *Sävström*, *Berg* i Munkfors, *Mossberg*, *Igel*, *Röing*, *Kristensson*, *Johanson* i Gäre, *Pettersson*, i Södertälje, *Modig*, *Olsson* i Ramsta, *Lundberg*, *Borggren*, *Jönsson* i Fridhill och *Nilsson* i Kristianstad.

Vidare yttrade

Herr *Rune*: Herr talman! Såsom herrarna finna, har även jag avgivit en reservation vid detta utskottsbetänkande, men jag har därvid icke följt mina partikamrater, då de här ha andra skäl för sitt yrkande om avslag å denna framställning, än vad jag i vissa avseenden har. Jag skall emellertid vid denna sena timme icke upptaga kammarens tid med att närmare gå in på de särmotiv, som jag i detta fall haft. Jag skall blott be att få säga, att jag naturligtvis i huvudsak står på samma standpunkt som reservanterna, herrar Eklund, Nilson och Bergman, och detta delvis på samma grund, som den föregående ärade talaren här åberopade.

Jag skall i korthet be, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som här framställts av herr Sandler.

Herr *von Hofsten*: Herr talman! Jag förstår så väl den tveksamhet, som kan råda hos många av kammarens ledamöter, då det gäller att nu taga ställning till den principfråga, som här föreligger; man vill ju ej i någon mån bidra till brytandet av den princip, som riksdagen fastslog år 1913 och som går ut på, att statsverket icke skall öka sitt beroende av rusdrycksmedlen. Utskottmajoriteten söker nu att undvika de betänkligheter, som följa med det förfaringssätt, som här föreslås, genom att gå den av herr Waldén föreslagna vägen. Han föreslår, såsom vi här finna, att riksdagen måtte besluta, att »av beskattningsåtgärden föranledd inkomst tillföres den genom 1913 års förordning tillkomna fonden av rusdrycksmedel». Nu bildas ju denna fond så, att av statsverkets inkomster utav brännvinstillverkningsskatt, maltskatt, punschskatt och brännvinsförsäljningsmedel avsättes till fonden vad som för varje år överskjuter ett belopp av 41,900,000 kronor. Fonden är, som det heter i gällande

författning, avsedd att i främsta rummet användas till reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande och avveckling. Men det heter även i samma paragraf av denna författning, att där särskilda omständigheter därtill föranleda, må fondens medel även kunna användas för andra sociala ändamål. Nu förhåller det sig så, att herr Waldén i en annan till statsutskottet hänvisad motion föreslagit just en sådan utväg. Vi mena alltså, att man genom att bifalla utskottets förslag i anslutning till herr Waldéns motion icke behöver anse sig ha i någon mån brutit mot den här förut nämnda principen, vilken man helt naturligt vill hålla på. Man kan ju visserligen säga, att man här ger med den ena handen och tar med den andra, men man har dock icke brutit mot andemeningen i 1913 års författning.

Ang. förslag till förordning om spirituosa-accis m. m.

(Forts.)

Därtill komma vissa allmänna skäl, som tala för denna skatt. Den är framför allt en lyxbeskattning, såsom varande en skatt å finare spirituosa-drycker, och det torde väl utan gensägelse kunna påstås, att i dessa tider en sådan beskattningsform är särskilt tilltalande.

Man kan väl också säga, att extraordinära tidsförhållanden berättiga till vissa extraordinära åtgärder. Det vore väl ganska tilltalande, om man kunde tänka sig, att dessa 5 miljoner kronor kunde användas t. ex. för den utgift å 5 miljoner, som torde krävas för beviljande av dyrtidstillägg. Ja, detta är ju endast ett uppslag, som jag ger, och jag vet ju icke alls, huru detta ställer sig från statsregleringssynpunkt, vilket jag emellertid för närvarande lämnar därhän. Herr Waldén har i alla fall föreslagit, att dessa medel skulle användas för sociala ändamål.

Därjämte är det väl en annan sak, som man här också bör taga i beaktande, nämligen att i sammanhang med denna skatteförordning skall ske en ändring i vissa författningar rörande den allmänna brännvinslagstiftningsförsäljningen, varigenom man vinner ett mål, som torde vara ganska eftersträfvansvärt från nykterhetssynpunkt, nämligen att man får makt över att klubbar, passagerarfartyg och andra, som ha enskilda rättigheter, med avseende å inköpsförhållandena läggas under bolag. Detta är ju ett ganska eftersträfvansvärt mål, som icke får provisorisk karaktär.

Nu ha reservanterna och även en av talarna här låtit förstå, att det är alltid ganska vanskligt att veta, om en dylik lagstiftning endast blir av tillfällig natur. Men jag vill då påpeka, att själva denna författning är ju provisorisk; den gäller ju endast till och med år 1917, och det är givet, att den gemensamma voteringsmajoriteten har ju då i sin makt att bestämma, huruvida denna skatt eventuellt skall utgå för längre tid än till och med år 1917.

Jag tillåter mig uttala en vördsam förhoppning, att även de, som här kunna vara principiellt tveksamma, av praktiska synpunkter och med hänsyn till tidsförhållandena skola vilja biträda utskottets hemställan, till vilken jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. förslag
till förordning
om spirituosa-
accis m. m.

Med herr von Hofsten förenade sig herrar *Jeansson* i Kalmar, *Jespersion* och *Jönsson* i Boa.

(Forts.)

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av vad som anfördes av den ärade talare, som här förde utskottets talan, särskilt med hänsyn till det uttalande han gjorde, att extraordinära åtgärder påkallas under nu rådande tidsförhållanden. Jag kunde då, i anledning av detta uttalande, icke undgå att tänka på en av Europas stormakter, som nu befinner sig i alldeles särskild grad uti ovanliga tidsförhållanden och som ansett, att förhållandena påkallade extraordinära åtgärder rörande de statsinkomster, som det landet hade av rusdryckshanteringen. Men detta land vidtog den åtgärden, att det strök bort dessa inkomster, och detta därför, att man där ansåg, att tidsförhållandena krävde att samla nationens hela kraft; och för att kunna göra detta strök man bort icke allenast de statsinkomster, som härflöto ur rusdryckshanteringen, utan även denna hantering själv. Det synes mig, att denna åtgärd skulle vara den, på vilken även vårt land borde slå in på under nuvarande extraordinära förhållanden.

Jag ber, herr talman, att i anledning härav få förena mig med dem, som yrkat avslag å utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå och bifall i stället till den av herr Oskar Eklund m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen samt 3:o avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den under 2:o upptagna propositionen. Votering begärdes likväl av herr von Hofsten, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 1:o upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande, nr 33, bifaller den av herr Oskar Eklund m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 99 ja mot 78 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr Oskar Eklund m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

§ 5.

Efter härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m., yttrade

Om ändring i förordningen ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.

Herr von Hofsten: Med den utgång, som voteringen beträffande föregående punkt fått, skall jag nu icke upptaga kammarens tid med att här angiva de skäl, som tala för den reservation, som finnes fogad till utskottets förevarande betänkande, utan ber nu endast att få yrka bifall till den av Kungl. Maj:t här gjorda framställningen.

Herr Palmstierne: Jag kan under dessa förhållanden vara lika kortfattad och ber nu endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under överläggningen gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.

I den till riksdagen den 14 januari 1916 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under särskild huvudtitel med rubrik »XV Krigstidshjälp» föreslagit riksdagen att i avvidan på den framställning i ämnet, som kunde varda förelagd riksdagen, till krigstidshjälp för år 1916 åt vissa ordinarie och extra befattningshavare inom statsförvaltningen å riksstaten för år 1917 beräkna ett belopp av 3,500,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 17 april 1916 avläten proposition, nr 212, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

a) för beredande under år 1916 av krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst anvisa vissa i propositionen förslagsvis angivna belopp;

b) medgiva, att erforderligt belopp finge för ändamålet av Kungl. Maj:t under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel; samt

c) godkänna vissa närmare angivna allmänna grunder för krigstidshjälp utgående.

Denna proposition hade, i vad den icke anginge pensionsväsendet eller icke rörde under jordbruksdepartementet lydande ärenden, hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling.

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

I förevarande ämnen hade vidare väckts följande motioner, nämligen: inom första kammaren nr 114, av herr *Ström*, nr 115 av herr *Petrén* och nr 123 av herrar *Gullberg* och *A. Ljunggren* samt inom andra kammaren, nr 282 av herr *Schotte*, nr 287 av herr *Bengtsson* i Göteborg m. fl., nr 288 av herr *Erikson* i Uppsala, nr 289 av herrar *Hage* och *Winberg*, nr 307 av herr *Lundblad*, nr 308 av herr *Liljedahl*, nr 309 av herr *Welin* m. fl. och nr 312 av herr *Bärg* i Katrineholm m. fl.

Ifrågavarande motioner hade remitterats till statsutskottet för förberedande behandling, herr Schottes, herrar Hages och Winbergs, herr Lundblads, herr Welins m. fl. och herr Bärge i Katrineholm m. fl. motioner dock endast i vad desamma icke anginge pensionsväsendet eller icke rörde under jordbruksdepartementet lydande ärenden.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Petrén och Eriksons i Uppsala motioner samt med avslag å herrar Ströms, Hages och Winbergs, Schottes, Bengtssons i Göteborg, Lundblads, Welins m. fl. samt Bärge i Katrineholm m. fl. motioner, i vad desamma skiljde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte besluta, att

a) för beredande under år 1916 av krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst i enlighet med nedan angivna grunder

dels å extra stat för år 1917 anvisa såsom förslagsanslag	
under andra huvudtiteln	kronor 41,000
» tredje »	» 1,000
» fjärde »	» 272,000
» femte »	» 413,000
» sjätte »	» 20,000
» sjunde »	» 139,000
» åttonde »	» 20,000;

dels i postverkets stat för driftkostnader år 1917 upptaga följande post:

Krigstidshjälp, förslagsvis kronor 240,000

och i anledning härav bestämma postverkets anslag till driftkostnader för år 1917, förslagsvis, till ett med 240,000 kronor förhöjt belopp;

dels i staten för telegrafverkets driftkostnader under år 1917 upptaga följande post:

Krigstidshjälp, förslagsvis kronor 160,000

och i anledning härav bestämma telegrafverkets anslag för driftkostnader år 1917, förslagsvis, till ett med 160,000 kronor förhöjt belopp;

dels beräkna driftkostnaderna under år 1917 för statens järnvägar till ett med 2,500,000 kronor förhöjt belopp;

dels ock medgiva, att i fråga om befattningshavare vid institu-

tion, för vilken anslag icke beräknats, krigstidshjälp finge utgå av de medel, av vilka institutionens omkostnader i övrigt bestredes; *Ang. krigstidshjälp åt befattningshavare i stats tjänst.*

b) medgiva, att erforderligt belopp finge för ändamålet av Kungl. Maj:t under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel; samt

c) godkänna följande allmänna grunder för krigstidshjälp (Forts.)
utgående:

»Krigstidshjälp utgår, med här nedan angivna undantag, till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1916 innehadde ordinarie anställning och på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder; samt

till de i statens tjänst anställda icke-ordinarie befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1916 ej mindre på grund av försörjningsplikt underhöllo barn under 15 års ålder än även innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Från åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen

1:o de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som under år 1916 äger rum, hava att erlagga dylik skatt för högre belopp än 2,000 kronor, hustrus taxering däri inbegripet;

2:o arbetarpersonalen vid statens järnvägsbyggnader, dubbel-spårsanläggningar och därmed jämförliga företag;

3:o arbetarpersonalen vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggningsarbetena; samt

4:o gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmes, på sätt nedanstående tabell utvisar, i förhållande dels till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock till antalet av de barn under 15 år, vilka befattningshavaren, på grund av försörjningsplikt, den 1 januari 1916 underhöll:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1916 har att erlagga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt	Krigstidshjälp åt befattningshavare med				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 eller flera barn
	K r o n o r				
Högst 1,000 kronor	80	160	240	320	400
från 1,000 t. o. m. 1,200 kronor . .	70	140	210	280	350
» 1,200 » 1,400 » . .	60	120	180	240	300
» 1,400 » 1,600 » . .	50	100	150	200	250
» 1,600 » 1,800 » . .	40	80	120	160	200
» 1,800 » 2,000 » . .	30	60	90	120	150

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Då enligt förestående bestämmelser till krigstidshjälp berättigad icke ordinarie befattningshavare under tiden efter ingången av augusti månad 1914 erhållit avlöningsförhöjning, som är att anse icke såsom ett tillägg för avlöningens uppbringande till belopp, stående i skäligt förhållande till ordinarie befattningshavares avlöningsförmåner, utan såsom särskilt dyrtidstillägg, skall beloppet av sådan förhöjning, beräknat från det den börjat utgå intill utgången av år 1915, vid utbetalning av krigstidshjälp från denna avdragas.

Befattningshavare, som icke innehar ordinarie anställning, må icke på grund av tjänstledighet för allmänt uppdrag samt för inkallelse till annan militär tjänstgöring än den enligt § 27 värnpliktslagen åliggande för egen utbildning förlora rätten till krigstidshjälp.

Ej heller må icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst sex månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Krigstidshjälpen utbetalas på därom gjord framställning i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes»; samt

II) att herrar Gullbergs och Ljunggrens samt Liljedahls ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade likväl avgivits

av herr *Bergqvist*, som ansett, att vid beräkning av det belopp, för vilket befattningshavare under år 1916 hade att erlagga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, kallortstillägg, som för år 1915 uppburits, skulle avdragas;

av herr *Persson* i Stallerhult; samt

av herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock, *Ingvarson* och *Sävström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) för beredande under år 1916 av krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst i enlighet med nedan angivna grunder dels å extra stat för år 1917 anvisa såsom förslagsanslag

under andra	huvudtiteln	kronor	70,000
» tredje	»	»	9,000
» fjärde	»	»	350,000
» femte	»	»	600,000
» sjätte	»	»	100,000
» sjunde	»	»	210,000
» åttonde	»	»	30,000;

dels i postverkets stat för driftkostnader år 1917 upptaga följande post:

Krigstidshjälp, förslagsvis 410,000 kronor, och i anledning härav bestämma postverkets anslag till driftkostnader för år 1917, förslagsvis, till ett med 410,000 kronor förhöjt belopp;

dels i staten för telegrafverkets driftkostnader under år 1917 upptaga följande post:

Krigstidshjälp, förslagsvis 520,000 kronor, och i anledning härav bestämma telegrafverkets anslag för driftkostnader år 1917, förslagsvis, till ett med 520,000 kronor förhöjt belopp;

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

dels beräkna driftkostnaderna under år 1917 för statens järnvägar till ett med 3,500,000 kronor förhöjt belopp;

dels ock medgiva, att i fråga om befattningshavare vid institution, för vilken anslag icke beräknats, krigstidshjälp finge utgå av de medel, av vilka institutionens omkostnader i övrigt bestredes;

b) medgiva, att erforderligt belopp finge för ändamålet av Kungl. Maj:t under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel; samt

c) godkänna följande allmänna grunder för krigstidshjälpens utgående:

»Krigstidshjälp utgår, med här nedan angivna undantag, till de befattningshavare i statens tjänst, som den 1 januari 1916 innehade ordinarie anställning; samt

till de i statens tjänst anställde icke ordinarie befattningshavare, som den 1 januari 1916 innehade och omedelbart dessförinnan under minst ett år vid en och samma statsinstitution innehaft stadigvarande anställning med en daglig arbetstid, i medeltal icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig institution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

För åtnjutande av krigstidshjälp undantagas följande befattningshavare, nämligen:

1) de, vilka jämlikt den taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt, som under år 1916 äger rum, hava att erlægga dylik skatt för högre belopp än 2,200 kronor inklusive hustrus taxering men exklusive kallortstilläggets belopp, där sådant tillägg utgår;

2) de, vilka den 1 januari 1916 ej fyllt 20 år;

3) arbetarpersonalen vid statens järnvägsbyggnader, dubbel-spårsanläggningar och därmed jämförliga företag;

4) arbetarpersonalen vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggningsarbetena; samt

5) gift kvinnlig befattningshavare, vars man under år 1915 haft en inkomst av 500 kronor eller däröver;

6) ogift manskap vid armén och flottan;

7) kvinnlig befattningshavare, i vars löneförmåner ingår kosthåll in natura samt ogift manlig befattningshavare under samma förutsättning.

Beloppet av den krigstidshjälp, som skall till befattningshavare utgå, bestämmas på sätt nedanstående tabell utvisar i förhållande till taxeringen enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, varvid dock är att märka, att för år 1915 uppburet kallortstillägg avdrages från det uppskattade beloppet, där sådant tillägg utgår.

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Krigstidshjälp åt befattningshavare.

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1916 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt med avdrag av för år 1915 uppburet kallortstillägg, där sådant utgått	För befattningshavaren: Kronor	För varje barn under 15 år, som befattningshavare på grund av försörjningsplikt underhåll den 1 januari 1916, dock ej för flera än 5 barn
Högst 1,000 kronor	90	50
från 1,000 t. o. m. 1,200 ,	80	45
» 1,200 » 1,400 »	70	40
» 1,400 » 1,600 »	60	35
» 1,600 » 1,800 »	45	30
» 1,800 » 2,000 »	30	20

Befattningshavare, som icke innehar ordinarie anställning, må icke på grund av tjänstledighet för allmänt uppdrag samt för inkallelse till annan militär tjänstgöring än den enligt § 27 värnpliktslagen åliggande för egen utbildning förlora rätten till krigstidshjälp.

Icke-ordinarie befattningshavare i tullverket, som på grund av inom tullverket rådande arbetsförhållanden icke tjänstgjort under högst fyra månader år 1915, må icke av denna anledning förlora rätten till krigstidshjälp.

Ej heller må icke-ordinarie befattningshavare, som under år 1915 åtnjutit, oavsett semester, tjänstledighet för styrkt sjukdom under högst sex månader eller tjänstledighet av annan orsak under högst en månad, av sådan anledning förlora sin rätt till krigstidshjälp.

Krigstidshjälpen utbetalas på därom gjord framställning i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.»

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall gärna medge, att svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om ifrågavarande krigstidshjälp för statstjänare äro mycket stora och att svårigheterna basera sig både på omöjligheten kanske att i allo skipa rättvisa och även på statens finansiella förhållanden under nuvarande tid, då man icke för detta ändamål kan begära obegränsade belopp.

Men jag måste för min del vidhålla, att staten måste ha skyldighet att träda emellan, då en exceptionell levnadskostnadsstegring inträder, om också icke till hela beloppet av denna stegring, då envar måste bära en del av bördan själv, men dock så, att nöden hålles från dörren och så att bekymren för de enskilda icke bliva för stora. Denna skyldighet är enligt min mening alldeles oberoende av vad som från början kan anses böra disponeras för ändamålet. Staten *måste* helt enkelt träda emellan. Det är

skäligt och rimligt och lika viktigt, som fyllande av varje annat statsändamål få göra sig, eller att man får pålägga nya skatter. Enligt min mening är det således en oriktig syn på hela denna sak, att man sätter sig ned och bestämmer det belopp, som staten anses kunna offra för detta ändamål, och sedan ser efter, hur man inom denna ram kan giva ett understöd, som blir det bästa möjliga. Man får väl dock säga det, att lönerna för stats-tjänare i genomsnitt äro avpassade så, att varje befattningshavare har ett skäligt belopp att försörja sig och de sina på och att lönerna äro beräknade efter de förhållanden, som voro rådande på den tid, då lönerna fastställdes. Detta bör, enligt min mening, vara utgångspunkten för denna frågas bedömande, och sedan må man överväga vad man bör giva för tillägg för att afhjälpa de svårigheter, som föreligga, och vad staten skäligen bör bidraga med och vad den enskilde skäligen bör själv vidkänna. Med dessa utgångspunkter har jag icke kunnat komma till annat resultat än att det i stort sett vore rättvist att, såsom jag i en motion påyrkat, gå på en procentuell förhöjning av lönen. Detta förefaller mig vara det rationellaste, men det skall gärna medgivas, att denna förhöjning icke får göras så stor, att statsens belastning nu på en gång på detta område blir alltför omfattande. Därför måste man till dels taga den s. k. behovsprincipen till hjälp, ehuru denna måste vara en tillfällig anordning och ehuru denna princip under andra förhållanden förefaller mig ganska oriktig och för staten, framför allt ur ekonomisk synpunkt, äventyrlig. Enligt min mening måste det ställas så, att man ger en mindre förhöjning i procent för alla och sedan en förhöjning med visst belopp för de gifta och vidare ett begränsat barntilllägg, således en blandning av procentuell ökning av lönen och av behovsprincipen.

Många skäl tala i själva verket för att en dylik anordning skulle tillgripas över hela linjen av statstjänare, men då komma de statsekonomiska förhållandena till och då lär det vara nödvändigt att sätta en gräns uppåt. Frågan blir då, om man skall sätta denna gräns, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, till 2,000 kronor eller till 3,000 kronor. Jag för min del har funnit, att ganska goda skäl tala för att gränsen höjes till 3,000 kronor. Det skall gärna medgivas, att i den lägsta inkomstklassen där lönen räcker endast till nödtriften, svårigheterna äro störst, men vid en så stark och genomgående stegring, som den som nu inträtt, och som gäller icke blott livsförnödenheter utan även annat såsom kläder och skodon m. m., tryckas klasserna med en inkomst mellan 2,000 och 3,000 kronor fullt lika hårt som klasserna därunder. Dessa klasser mellan 2,000 och 3,000 kronor hava en viss levnadsstandard att kämpa för. Om de falla under denna, är det menligt för staten och icke mindre för släktet. Många personer, som befinna sig i denna inkomstkategori, hava en ansvarsfull ställning, och där finns per-

Ang. krigtids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Förta.)

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.* soner, som kunna hava anspråk på att få giva sina barn en något dyrbarare uppfostran, och personer, som måste offra mer på pensionsavgifter och sådant än vad som kan vara fallet i de lägre löneklasserna.

(Forts.)

Så är det ett annat förhållande, som man icke beaktat, nämligen hur skatten trycker. Det synes mig klart, att skatten trycker hårdast på inkomster mellan 1,800 och 3,000 kronor, för dem således, som icke hava nämnvärda avdrag att påräkna. Jag har här ett par debetsedlar, som visa, hur en person, som är taxerad för en inkomst av 2,140 kronor, betalar i skatt 133 kronor och hur en person, som är upptaxerad till 1,940 kronor inkomst, betalar i skatt 93 kronor. Det är för 200 kronors ökad inkomst en ökning i skatt med 40 kronor. Krigstidshjälp kommer icke den förre till del, men den senare. Jag har också en annan debetsedel för en posttjänsteman, som har 1,940 kronor i taxerad inkomst och en skatt av 126 kronor. Men en hans kollega i samma stad, som har 2,500 kronors inkomst, har icke mindre än 245 kronor att betala i skatt. Det är således nära dubbelt. Jag har också en uppgift, som visar, hur svårt det är att skipa rättvisa på förevarande område och hur orimligt här föreslagna begränsningar i krigstidshjälpen ibland verka. Det finnes en tjänsteman i ett norrlandssamhälle, som är fader till 19 barn, därav sju under 15 år, och av dessa är det 5, som icke börjat skolan. Han har länge haft en taxerad inkomst under 2,000 kronor, men råkade förra året genom en extrainkomst komma upp till ett taxerat belopp av 2,140 kronor. Denne har vid sin sida i arbetet en annan tjänsteman, som har 4 barn, därav 1 under 15 år, och han har en taxerad inkomst av 1,940 kronor. Den senare, som har 4 barn, får krigstidshjälp, men den förre, som har 19 barn, blir alldeles utan. Det må så vara, att det sist anförda är ett exceptionellt fall, men det visar, hur oriktigt den antagna principen verkar.

Dessutom måste enligt min mening beaktas den hårda och slitande tjänstgöring, som nästan all ifrågavarande statspersonal varit utsatt för under kristiden, och de ökade inkomster för staten, som förhållandena medfört. Det har varit ökat ansvar för många tjänstemän och icke minst för dessa kategorier, som ha en inkomst mellan 2,000 och 3,000 kronor. Enskilda lönearbetare ha på många områden bättre än statstjänarna skulle få även enligt det förslag, som i min motion framlagts. Jag befarar, att man med det av utskottet förordade förslaget icke skipar rättvisa, utan att man skapar missnöje och svårigheter och sätter många små löntagare i bekymmer, vilket kommer att menligt inverka på hela deras arbete och deras ställning.

Som saken nu ligger är det icke någon utsikt att tänka sig några andra förslag till genomförande än statsutskottets eller reservanternas, och för min del ber jag därför att få förorda bifall till den av herr Eriksson i Grängesberg m. fl. avgivna reservationen, ehuru den visst ej förefaller mig tillfredsställan-

de. Den är dock bättre än utskottets förslag. Jag hoppas, att denna reservation skall samla en betydande majoritet i denna kammare och att även mina partivänner, trots att de lysa med sin frånvaro i reservationen, dock skola sluta upp kring denna. Reservationen ökar budgeten med endast omkring 2,000,000 kronor, en relativt liten summa i dessa miljonrullningens dagar.

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Att de ekonomiska beräkningarna å ett område som det nu förevarande äro lösa, förstår jag väl, men de äro nära nog lika lösa i det ena fallet som i det andra, i både utskottets och reservanternas förslag. Dagligen och stundligen inträda förändringar i förhållandena, så att man kan icke komma till några exakta belopp, men jag tror, att den ena grunden kan vara lika bärkraftig som den andra.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Eriksson i Grängesberg m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Pettersson* i Södertälje.

Herr Sävström: Herr talman, mina herrar! Då jag i den föreliggande frågan, såväl inom den särskilda avdelningen som inom utskottet, har förordat ett annat förslag än det som utskottet kommit till, vill jag yttra några ord. Den rådande dyrtiden har ju föranlett regeringen att framlägga ett förslag till beredande av ekonomisk hjälp åt landets statstjänare. De löner, som tidigare fastställts för de olika verkens befattningshavare, hava icke beräknats efter nu varande levnadsförhållanden, och framför allt passa de icke för de befattningshavare, som ha fått sina löner fastställda för tio år tillbaka. Därför har man ansett det nödvändigt att lämna en tillfällig hjälp. Då löneregleringskommittén i februari månad framlade sitt förslag, framgick det, att kommittén förordade den s. k. behovsprincipen, men på ett sådant sätt, att det väckte protester på många håll i landet. Emellertid har herr Nilsson i Kabbarp, såsom reservant i kommittén, förordat ett annat förslag, som utsträckte rätten till krigstidshjälp till flera befattningshavare än kommittén föreslagit. Då regeringen sedan framlade proposition, följde regeringen den av herr Nilsson i Kabbarp förordade linjen, och det är det förslaget, som nu i huvudsak har segnat i utskottet. Men lika litet som herr Nilsson i Kabbarp var belåten med kommitténs förslag, lika litet kan jag vara belåten med utskottets förslag. Här är det fråga om att giva dyrtidshjälp endast åt sådana statstjänare, som hava barn. Alla de övriga bliva utan. Både inom avdelningen och inom utskottet har jag för min del jämte övriga reservanter yrkat på att även ogifta och gifta befattningshavare utan barn skulle komma i åtnjutande av en liten hjälp. Naturligtvis förstå även vi reservanter, att dyrtiden drabbar familjeförsörjare hårdare än andra, men vi anse, att behovsprincipen här tillämpats alltför strängt, om staten skall giva den ena befattnings-

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

havaren ända upp till 400 kronor i tillfällig hjälp, men den andre icke ett öre, oaktat båda kanske ha precis samma anställning och samma inkomster för övrigt. Därför ha vi föreslagit ett mindre belopp åt alla befattningshavare under en viss inkomstgräns med vissa undantag, som närmare angivas i reservationen. Vi anse oss ha så mycket större skäl att göra det, då man i Danmark gjort på ungefär samma sätt. Jag tror emellertid, att varken löneregleringskommittén eller Kungl. Maj:t vill bestrida, att de lägst avlönade statstjänarna äro i behov av det lilla bidrag, som vi föreslaget. Kommittén säger, att skäl ha anförts, som tala för att alla befattningshavare böra ha en liten hjälp, men på grund av den i så fall ökade kostnaden har man icke velat vara med om det. Det är givet, att då det gäller ett så pass stort antal befattningshavare, som det här är fråga om, den sammanlagda summan måste bli rätt avsevärd. Enligt de beräkningar, som på enskild väg utförts, skulle enligt vårt förslag kostnaderna bliva ett par miljoner kronor större än enligt utskottets förslag. Men då man tar i betraktande, att detta belopp skall utgöra hjälp för den merkostnad, som krigstiden förorsakat under den långa tid, som förflutit sedan kriget utbröt, så blir hjälpen icke så stor för den enskilde som det vid första ögonkastet kan förefalla. Herrarna kunna räkna ut vad det blir i månaden för varje befattningshavare. Det högsta beloppet för varje befattningshavare utan barn blir tre kronor i månaden, räknat från augusti 1914 till december 1916, d. v. s. den tid det är fråga om att lämna hjälp för. Kan man då icke med fog säga, att dyrtiden för ogifta befattningshavare och gifta befattningshavare utan barn, som stå i den lägsta inkomstgruppen, bör berättiga dem till en hjälp av tre kronor i månaden?

Löneregleringskommittén anför i sin motivering, att de nuvarande löneregleringarna gälla med mycket få undantag sådana befattningshavare, som blivit anställda före år 1914. Åtskilliga av dessa regleringar ha gällt i tio år och ännu längre. Därav framgår, att den av oss förordade hjälpen är berättigad. Om nu riksdagen bifaller reservationen, så är det givet, att det missnöje, som faktiskt råder bland alla dem, som enligt utskottets förslag icke skulle bli delaktiga av denna dyrtidshjälp, skulle väsentligt minskas och samarbetet bland landets statstjänare bliva bättre än om utskottets förslag antages, d. v. s. detta samarbete bör då kunna bliva lika bra som det tidigare varit. Jag tror, att man gör klokt i att icke helt och hållet bortse från denna sida av saken.

Innan jag går att yrka bifall till reservationen, skall jag be att få föreslå en ändring i densamma. Den gäller bestämmelserna för dem, som skulle undantagas från krigtidshjälp. Det står nämligen nederst på sid. 53 2,200 kronor. Jag föreslår att denna siffra ändras till 2,000 kronor, så att summan kommer att överensstämma med den tabell, som finnes på andra sidan.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen och vädjar vördsamt till kammarens ledamöter, att de också måtte bifalla densamma.

Herr vice talmannen, som under herr Sävströms anförande över- tagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.*

Herr Andersson i Skivarp, som yttrade: Herr talman! Det är naturligt, att i denna fråga olika meningar kunna göra sig gällande såväl beträffande principerna som de personer, som skulle bliva delaktiga av denna dyrtidshjälp. Vi ha inom utskottet kommit till den uppfattningen, att det vore lämpligare att gå på den linje, som här föreslagits, och att sålunda även tillämpa behovsprincipen, då det här icke är fråga om någon lönereglering utan om att hjälpa dem, som mest äro berörda av dyrtiden; dessa senare ha också blivit mera tillgodosedda i detta fall. Man kan väl icke säga, att en person, som är ogift eller endast har hustru att försörja, är i lika stort behov av denna hjälp som den, som har många barn att draga försorg om. Skulle vi gå den väg, som reservanternas förslagit, så skulle det för en del av dessa personer ställa sig på följande sätt. Låt oss tänka oss en tjänsteman med fem barn. Denne skulle enligt reservanternas förslag få nittio kronor för egen del och femtio kronor för vart och ett av barnen eller sammanlagt 340 kronor. Efter utskottets förslag får en person i denna ställning 400 kronor, d. v. s. han erhåller 60 kronor mindre efter reservanternas förslag än efter utskottets, och detta är ju en avsevärd minskning för en person med en stor familj.

(Forts.)

På många håll har missförstånd uppstått i fråga om de tjänstemäns löner, som det här är fråga om. Det har sagts, att en tjänsteman skulle ha en inkomst av högst 2,000 kronor för att komma i åtnjutande av krigstidshjälp. Men så är icke förhållandet såsom förslaget är lagt. Det är lagt på inkomstskatten och icke på inkomsten. Man finner av tabellen i Kungl. Maj:ts proposition, att personer, som kommit upp till en inkomst av 3,100 kronor kunna få 200 kronor i krigstidshjälp, därför att de äro upptaxerade till endast 1,800 kronor. Man ser också av dessa tabeller, att personer, oaktat de haft en inkomst av 2,500 kronor och däröver, likväl kunna komma i åtnjutande av krigstidshjälp.

Jag tycker, att utskottets förslag är så lagt, att de, som verkligen äro behövande, här komma i betraktande, men framför andra sådana tjänsteinnehavare, som sitta med stora familjer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Det är kanske någon, som tycker, att en person som jag som själv är statstjänare icke borde yttra sig i en fråga, som gäller statsfunktionärer. Det är kanske därför lämpligt — för att förebygga den uppfattningen, att jag här talar i egen sak — att meddela, att jag vare sig reservationen eller utskottsmajoritetens förslag går igenom, ej kommer att under några förhållanden beröras av den krigstidshjälp, som det här är fråga om.

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Som herrarna kanske sett, har jag i den motion, som jag väckt, i en viss huvudpunkt ställt mig på samma ståndpunkt som kommittén, som yttrat sig i denna fråga, nämligen att krigstidshjälpen, bör utmätas efter *behovsprincipen*. Men jag har också, i likhet med den personal, som berörts av detta fråga, gjort gällande, att om behovsprincipen skall tillämpas, så bör det vara en *förnuftigare* behovsprincip än den, som utskottets majoritet gått fram med. Ty denna behovsprincip leder i sina konsekvenser i vissa fall till rena orimligheter och orättvisor, som jag nu skall visa.

Låt oss som exempel taga två statstjänare ur de lägre lönekategorierna, vilka bägge befinna sig i samma befattnings- och inkomstställning och ha samma arbete — de arbeta kanske dag ut och dag in sida vid sida — och som bägge under tiden, som kriget varat, fått underkasta sig ökat arbete! Det förhåller sig nämligen så, att under dessa år statstjänarna i stor utsträckning fått arbeta på övertid utan att de fått någon ersättning för detta övertidsarbete. Antag nu, att bägge dessa personer äro gifta, alltså att bägge ha försörjningsplikt låt vara den ene endast för hustru den andre däremot även för t. ex. 5 barn. Låt oss då litet närmare tänka på, hurudan ställningen varit för dessa bägge statstjänare från augusti 1914 tills dato. Från och med förstnämnda dato inträffade, som vi alla veta, en allmän fördyring, som mycket kännbart träffade bägge dessa statstjänare. Det inträffade kanske också, som jag redan omnämnt, att arbetstiden för dem bägge utökades. Under år 1914 framkom emellertid icke något förslag från statens sida att åstadkomma någon hjälp på grund av dyrtiden och icke heller något förslag om lönetillskott för det ökade arbetet. Så kom år 1915. Detta år gick till ända. Dyrtiden fortsatte och arbetet ökades för många av dessa statstjänare ännu mera, men något tillskott erhöles de icke, varken för det ena eller för det andra. Slutligen komma vi fram till år 1916. Då blev det tal om krigstidshjälp.

Kan man förvåna sig över, om detta budskap mottogs, efter så lång väntan, med glädje av dessa bägge betryckta statstjänare, som jag nu talat om, och att de som något alldeles självklart, förväntade, att bägge skulle få något tillskott till lönen?

Men annat blevo de varse så småningom! En kommitté fick i uppdrag att uppgöra ett förslag i frågan, ett förslag, som då det slutligen kom fram mottogs med ett enhälligt ogillande av den personal, som skulle beröras av detsamma. Nu står riksdagen i den ställningen, att det för den gäller att fatta beslut med anledning av detta kommittéförslag. Om riksdagen nu följer utskottsmajoritetens yrkande, vilket ju är i huvudsak detsamma som kommitténs förslag, vad inträffar då för de bägge statstjänarna, som jag talat om? Jo, för bägge två inträffar, att de inte få någon ersättning för vare sig 1914 eller för 1915 års krigstidsfördyring. Men det har ej heller ifrågasatts i reservanternas yrkande eller i den motion, som väckts av mig. Men när

nu ingen ersättning lämnas för dessa bägge år, då borde man kunna fordra åtminstone, att det tillägg, som erhålles för 1916, tilltages ej allt för snävt och — framför allt — att bägge dessa statstjänare, som jag talat om, erhålla krigstidshjälp. Men så kommer ej att ske enligt utskottsmajoritetens förslag. Enligt detta erhåller visserligen den ena av de bägge befattningshavarna, om han är i lägsta inkomstklassen och har 5 barn, ett tillägg av 400 kronor, men den andra däremot, vad erhåller han? Jo, han erhåller efter denna långa väntetid med ökade livsmedelspriser och som belöning för ökat arbete m. m. — ingenting.

Kan någon anse att detta är en riktig princip? Nej! Då måste det vara riktigare — såsom utskottsminoriteten påyrkar — att sådana personer, som ha barn, visserligen skola erhålla ett högre belopp i krigstidshjälp, men att sådan hjälp — fastän med ett lägre belopp — även skall givas åt personer, som icke ha några barn. Det är en *förnuftig* behovsprincip, som lämpar krigstidshjälpens storlek efter det större eller mindre behovet.

Nu har herr Andersson i Skivarp påpekat det faktum, att, om man går fram efter utskottsminoritetens linjer, så inträffar det förhållandet, att en person, som har fem barn, skulle få det sämre ställt än om utskottsmajoritetens förslag vinner bifall. Jag vill då säga, att det är mycket beklagligt, att så är. Så var dock icke det ursprungliga förslaget i min motion beskaffat, men utskottsreservanterna ha sett sig nödsakade att göra en del avprutningar, och därför har det blivit på det sättet. Men jag tror likväl, trots detta, att statstjänarna i allmänhet hellre se, att reservationen bifalles än att majoritetens förslag går igenom. Att märka är dessutom att herr Anderssons i Skivarp anmärkning gäller i huvudsak endast befattningshavare med 5 barn och däröver. Vid ägandet av 4 barn blir skillnaden däremot ej så stor och gäller det en statstjänare med 3 barn, blir i allmänhet resultatet detsamma efter utskottsmajoritetens och -minoritetens förslag.

Herr Andersson i Skivarp framhöll i detta sammanhang, att utskottsmajoritetens förslag borde bifallas därför, att man borde betänka, att — även om man satt inkomstgränsen uppåt, utöver vilken ingen krigstidshjälp skulle utgå, så lågt som till 2,000 kronor — så avsågs därmed det belopp, vartill statstjänarna *taxerats* till inkomst- och förmögenhetsskatt. Då någon av kammarrens ledamöter möjligen skulle kunna få den uppfattningen, att reservanterna i denna punkt skilja sig från utskottsmajoriteten — herr Andersson lade nämligen sitt anförande så, att man möjligen skulle kunna få den uppfattningen — så vill jag påpeka, att reservationen befinner sig i denna punkt på samma linje, och att alltså herr Anderssons i Skivarp anmärkning i detta fall icke kan anföras som ett särskilt motiv för bifall till det yrkande, som utskottsmajoriteten företräder.

För min del skulle jag naturligtvis helst sett, att den motion bifallits, som jag tillsammans med herr Vinberg m. fl. väckt,

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fätnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts)

men då härtill icke lär finnas någon möjlighet, så är det givet, att jag icke kan gå med på något annat förslag än utskottsminoritetens yrkande. Med avseende på detta yrkande vill jag framhålla, att minoritetens förslag icke endast går ut på *ökningar* i Kungl. Maj:ts förslag utan också på *minskningar*, i vissa punkter, varigenom de föreslagna ökningarna i någon mån skulle kunna kompenseras.

Särskilt ber jag få rikta uppmärksamheten på den punkt i minoritetens yrkande, som avser, att s. k. *kallortstillägg*, där sådant utgår, skall avdragas från det taxerade beloppet vid bestämmandet av krigstidstillägget. Jag skulle kunna peka på, att om icke så sker, så kommer riksdagen, kan man säga, att på sätt och vis upphäva ett beslut, som riksdagen förut fattat.

Det är nämligen så, att riksdagen förut givit vissa stats-tjänstemän i de övre delarna av landet ett s. k. kallortstillägg. Detta kan för vissa befätningshavare, exempelvis sådana, som ha sin tjänstgöring uppe vid riksgränsbanan och leva under svåra klimatiska förhållanden, uppgå ända till 300 kronor. Om nu detta kallortstillägg icke får avräknas, när man skall bestämma, huru stor krigstidshjälp, som skall tillmätas varje stats-tjänsteman, så blir det faktiskt så, att hela denna kallortstilläggsreform, som riksdagen förut genomfört, hela detta beslut, strykes bort av kammaren — åtminstone för vissa statstjänare — utan att kammaren egentligen vet om det. Jag skulle som exempel kunna taga en befätningshavare, en järnvägsman vid riksgränsbanan. Om vi tänka oss en person där, som har fem barn och som har deklarerat — sedan barnavdrag gjorts — för en inkomst av 2,020 kronor, i vilket belopp ingår kallortstillägg på 240 kronor, medan övriga inkomster utgöra 1,780 kronor, så får han — om kallortstillägget nu skall beräknas enligt utskottsmajoritetens förslag — ingen krigstidshjälp. Huru ställer det sig nu för en befätningshavare i samma ställning, men boende på någon plats söder om Bräcke, där det icke utgår kallortstillägg, och som har en deklarerad inkomst av 1,780 kronor, sedan barnavdrag gjorts? Jo, han kommer i inkomstgruppen 1,600—1,800 kronor, och om vi antaga, att han har fem barn, liksom den föregående, så får han 195 kronor i krigstidshjälp enligt reservanternas förslag eller 200 kronor enligt utskottsmajoritetens förslag — allt under förutsättning att avdrag för kallortstillägg ej får göras. D. v. s. förhållandet blir det, att den ökning, som tjänstemannen vid riksgränsbanan redan fått på grund av de klimatiska förhållandena m. m., den kommer han visserligen fortfarande att få ha kvar, men han kommer icke att därtill få något krigstidstillägg, utan följden blir, att dessa båda tjänstemän, den vid riksgränsbanan och den andre, komma i ungefärligen samma inkomstställning. Riksdagen har då faktiskt, utan att riksdagen själv vet om det, tagit bort en löneförmån, som riksdagen förut varit med om att besluta för dessa statstjänare uppe i de nordliga bygderna av vårt land.

Ja, det skulle kunna anföras många exempel för att visa, hur absurd en sådan tillämpning av bestämmelserna skulle verka i en hel del fall, men jag skall icke tillåta mig att upptaga kammararens tid med att ytterligare belysa detta ämne; det kommer säkert många talare efter mig, som ämna yttra sig i denna fråga. Jag skall därför nu inskränka mig till att yrka bifall till utskottsminoritetens yrkande med den lilla ändring, som föreslagits av herr Sävström.

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Schotte: Herr talman! Då jag förut yrkat bifall till reservationen, skall jag, efter herr Sävströms anförande, med återtagande av mitt förra yrkande be att få instämma i hans yrkande och således yrka bifall till reservationen med den ändring, varom han väckt förslag.

Herr Pettersson i Södertälje instämde häruti.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall be att få deklarerera min ståndpunkt i denna fråga. I likhet med herr Hage kan jag då säga, att jag icke alls är berörd av frågans utgång, emedan jag icke är statstjänsteman. Jag har redan i utskottet sagt ifrån, att jag för min del har accepterat behovsprincipen, emedan jag anser, att det särskilt vid ett sådant tillfälle som detta är nödvändigt att använda denna princip. Men jag vill lika bestämt säga ifrån, att med den ensidiga tillämpning, som här kommit till synes, kan jag icke gilla densamma.

Jag anser nämligen för min del, att det är ostridigt och av kommittén fastslaget, att även befattningshavaren själv bort erhålla någon slags krigstidshjälp, fastän man, såsom påpekats av en talare förut, ansett sig av kostnadsskäl icke kunna gå med på en sådan utsträckning. I så måtto skall jag emellertid be att få göra den deklarationen, att icke heller jag är fullt tillfredsställd med den reservation, som föreligger, emedan jag anser, att de siffror löneregleringskommittén liksom också reservanterna utgått ifrån, äro de lägsta möjliga, som man kan acceptera, och jag skulle hellre gått med på ett beslut, som inneburit en lösning av förslaget, sådant det förelåg från Kungl. Maj:t med införande av en kolumn, där befattningshavaren själv också tillerkändes en viss krigstidshjälp. Så har nu icke skett, och då den reservation, som finnes bifogad betänkandet, synes mig innebära större rättvisa än utskottsmajoritetens förslag, ansluter jag mig till reservationen.

Herr Hage har redan påpekat kallortstilläggen, så att det behöver jag icke ytterligare gå in på, men jag ber att få framhålla, att dessa givits förnämligast av det skälet, att utan kallortstillägg skulle det knappast varit möjligt att få några tjänste-

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

män, åtminstone på en stor del av dessa järnvägslinjer, som gå igenom ödemarken. Jag tillåter mig säga här, liksom jag gjorde i utskottet, att en stor del av dessa befattningshavare bor på ett sådant sätt, att deras grannar räknas icke bland människorna, utan bland vilddjuren, och det står jag för.

Det har sagts, icke här, men förut, och jag passar på att bemöta det i alla fall, att ett bifall till reservationen skulle medföra, att en stor del ogifta tjänstemän, särskilt vid telegrafverket, skulle komma att få krigstidshjälp, och man har då syftat på det rätt stora antal kvinnliga befattningshavare, som finnas där, och att detta förhållande skulle förrycka beräkningarna därvidlag. Jag har förut någon gång antytt, att jag egentligen icke är, vad man kallar feminist, men jag får säga, att när lönerna i allmänhet för kvinnorna äro tillmätta betydligt lägre än för männen, fordra rätt och billighet att man icke går förbi den kategorien av befattningshavare, då det gäller att giva en handräckning, som är ägnad att utgöra en avbetalning på de merkostnader, som vederbörande fått ikläda sig på grund av dyrtiden. Och därför, även om det skulle visa sig, särskilt för telegrafverkets del, medföra en betydlig ökning av vad som från början beräknats, anser jag att ingen skada skett, ty man bör söka lägga det hela på en rättvis grund.

Då jag står på den ståndpunkten, att man bör tillämpa behovsprincipen så, att var och en får vad han behöver, kan jag, så som frågan nu ligger, endast ansluta mig till den reservation, som är avgiven, och till vilken jag ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herr *Törnkvist*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har låtit anteckna mig som reservant, utan att här angiva något skäl, en blank reservation alltså, och då kanske det fordras, att jag åtminstone med några ord deklarerar min ståndpunkt, som den föregående ärade talaren sade, och jag ber då att först få uttala, att jag icke känner mig tilltalad av vare sig utskottets eller reservanternas förslag.

När riksdagen, på grund av att de ursprungliga löneförmåner, icke ansetts vara tillfyllest för vederbörande tjänstemän, måst lämna s. k. dyrtidstillägg, så har man alltid utgått från de indelningsgrunder, efter vilka avlöningen är bestämd, nämligen lön, tjänstgöringspengar och flera andra arter av löneförmåner. Om det då befunnits, att dessa uppgått till ett visst belopp, som man icke ansett vara tillräckligt, har man måst öka löneförmånerna i större eller mindre mån.

Nu lägger Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag om grunderna helt och hållet — jag vågar uttrycka mig så — ty här är icke grunden vad arbetsgivaren, nämligen staten, betalar dessa sina tjänstemän, som skulle erhålla krigstidshjälp, utan här är grunden uteslutande tjänstemannens egna deklARATIONER, och för den

händelse hans inkomster enligt deklarationen icke uppgå till 2,000 Ang. krigstids-
kronor, beskattningsbara enligt inkomst- och förmögenhetsskatteför-
hjälp åt be-
ordningen, så skall han erhålla krigstidshjälp efter den skala, som fattnings-
här är angiven. Härigenom är ju så att säga en ny grund lagd, havare i
som riksdagen icke förut tillämpat; vi veta ju, att det är det första statens tjänst.
steget, som är svårast att taga, men är det väl taget, så får man (Forts.)
sedan följa efter.

Man säger, att det är behovsprincipen man tillämpar, och det kanske kan vara rätt — jag vill icke förneka, att denna princip måhända i detta fall kan vara bättre än avlöningsprincipen — men i alla fall får man tänka sig för och komma ihåg, att det är icke dessa lägre statstjänstemän, som man lämnar krigstidshjälp, utan vilken statens tjänare som helst, hur hög avlöning han än har, blott hans deklaration visar, att den deklarerade summa, efter vilken han betalar inkomstskatt, icke överstiger 2,000 kronor. Och med den inblick i förhållandena, som man har fått, lär det väl finnas icke så få tjänstemän med ganska hög avlöning, som skulle få denna krigstidshjälp. Jag undrar om dessa tjänstemän, i fall nu deras deklaration icke uppgår till mer än 2,000 kronor, men deras löneinkomster från staten äro rätt avsevärda, skulle känna sig så värst smickrade, om de ha ett barn, och de därför få mottaga 30 kronor i krigstidshjälp.

Jag tror icke, att denna grund är hälsosam att beträda, men nu är den ju tillstyrkt både av utskottet och reservanterna, så att ett yrkande om avslag torde väl vara fåfängt att göra. Men jag kan icke frigöra mig från den tanken, att det varit mycket bättre för riksdagens framtida arbete, om de vanliga löneförmånerna fått ligga till grund för detta. Jag skulle i så fall mycket hellre givit min röst för en höjning av inkomstbeloppet till 2,500 eller 2,700 kronor, än jag lämnar min röst för ett förslag, genom vilket man slår in på denna väg. Och märk väl, här är det icke därför att man har 2,000 kronor, som man får krigstidshjälp, utan jag är viss om att de, som skola få krigstidshjälp, ha en inkomst från staten på åtminstone 2,700 eller 2,800 kronor.

Således stannar det icke vid 2,000-kronors-männen, d. v. s. de, som erhålla 2,000 kronor i avlöning från staten, utan det blir de, som ha 2,700 eller 2,800 kronor och kanske ännu mer, vilka även få denna hjälp. Jag ber att få styrka detta med att i inkomstskatteförordningen har man ett avdrag för kommunalutskylder och alla övriga utskylder, som icke falla under statsutskylder, och för den, som har något över 2,000 kronor i löneinkomst, kan man väl icke beräkna detta avdrag lägre än 10 à 15 % på inkomsten, varför det alltså blir närmare 300 kronor, som avdrages från inkomsten. Om han sedan har skuld, så avdrages räntan därpå. Pensionsavgifterna, som också avdragas, gå i detta fall till omkring 50 kronor. Försäkringspremier avdragas också, och icke heller dem kan man upptaga till mindre än 50 kronor, för den händelse han försäkrat sin egendom och kanske även sin person. Kommer man sedan till detta varför krigstidshjälp, egentligen skall erhållas, nämligen att

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.* tjänstemannen har barn att försörja, och jag tänker mig, att han har 5 barn, d. v. s. det antal, för vilket maximum av krigstids-hjälp utgår, så får han härför 500 kronors avdrag vid taxering enligt inkomst- och förmögenhetsskatteförordningen. Han har fått det skatteavdraget på grund av de utgifter han har för dessa barn, och nu får det avdraget räknas även här. Således är man uppe i över 2,800 kr. för dem som här är ifrågasatt, och då är det icke för högt räknat. Jag undrar, om detta steg varit behöfligt att taga. Och om det varit behöfligt, att de, som ha 2,700 å 2,800 kronor i lön från statsverket, få krigstidshjälp.

(Forts.)

Sedan tillkommer en annan sak, som jag också tror nästan är en nyhet här, nämligen att övningslärare vid våra läroverk också fått del av denna krigstidshjälp, för den händelse deras deklaration visar så lågt belopp, att de kunna komma i åtnjutande därav. Man förutsätter ju alltid, när man bestämmer löner för statstjänare, att dessa ställas i förhållande till det arbete de ha att utföra. Hur är då arbetet tillmätt för dessa övningslärare Jo, enligt lönestat och tjänstgöringsreglemente kunna de ha endast 8, ja till och med endast 6 timmars arbete i veckan, och därför få de sina 550, 650, 750 kr. eller dylikt i avlöning. Det stiger med några hundratal kronor, men de kunna ej komma upp till mer än 12 å 15 timmar i veckan. Således, dessa, som icke tagas i anspråk för sin stats-tjänst mer än 8 eller t. o. m. 6 timmar i veckan, skola också ha krigstidshjälp. Nog är det en nyhet. Och jag undrar, om det icke strider emot den princip, som här är införd och som jag ingen-ting har emot, nämligen att extra ordinarie tjänstemän, de som icke äro på ordinarie stat. också skola komma i åtnjutande av denna krigstidshjälp. Men då sättes det som villkor, att deras dagliga tjänstgöringstid icke skall understiga därmed jämförlig ordinarie personals arbetstid. Men här har man infört, att dessa personer, som endast ha 6 å 8 arbetstimmar i veckan, också få del av detta. Icke är det fullt konsekvent, såvitt jag kan förstå. Och jag undrar, huruvida man kan alldeles gilla, vad som finnes anfört i statsråds-protokollet i detta fall. Löneregleringskommittén, som förberett detta ärende och nedlagt mycket arbete på detsamma, hade uteslutit dessa övningslärare, på den grund att deras arbetstid var så kort, att de icke borde komma i betraktande här. Då säges det om dem i statsrådsprotokollet: »I regel torde dessa befattningshavare komma över den föreslagna skattegränsen — även om, såsom ifråga-satt blivit, denna kommer att bestämmas icke efter befattningsha-varnas inkomst utan efter deras taxering till inkomst- och förmö- genhetsskatt — men detta torde dock ingalunda alltid vara händel- sen. Det kan då knappast vara billigt, att de, som falla under nämnda gräns, skulle på grund av den utav löneregleringskommit- tén åberopade omständigheten — jämförelsevis ringa ordinarie tjänstgöringsskyldighet — uteslutas från delaktighet i krigstids- hjälpen», etc. Detta resonemang synes mig icke kunna vara håll- bart. Icke har riksdagen hittills velat avlöna dem, som bara ha några få timmars arbete i statstjänst per vecka, så rikligt, att de

därpå ha sin fulla försörjning, och icke har riksdagen heller lämnat dem så stora förmåner i övrigt, som den lämnat de statstjänare, vilkas hela arbetstid tagits i anspråk för statstjänst. Nu äro de emellertid genom detta förslag uppförda i samma kategori som de senare. Men av de extra ordinarie statstjänstemännen fordrar man den vanliga arbetstiden, för att de skola komma i åtnjutande av denna krigstidshjälp.

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

För min del har jag funnit dessa grunder, som nu äro här angivna, icke tilltalande. Att framställa något yrkande om en förändring i punkt 1 med avseende på detta, vet jag ju är alldeles fruktlöst. Ty kommer det en kungl. proposition om hjälp av statsmedel till dem, som deklarerat en mindre beskattningsbar inkomst, så är det naturligt, att den med lätthet får majoritet, liksom också motioner om sådant lätt få majoritet. Därför vill jag icke besvära med något yrkande och icke heller med att begära votering, om ett sådant yrkande komme att framställas, utan jag får finna mig i att endast ha fått denna min avvikande åsikt antecknad till protokollet. Jag tror det skulle ha känts betydligt behagligare att ha fått höja den löneförmån, varefter krigstidshjälpen skall utgå, än att tillämpa dessa nya grunder. Låt vara att det är på heder och samvete som de beskattningsbara inkomsterna uppgivits, så hade det varit bättre att icke pressa heder och samvete så hårt i detta fall för att komma i åtnjutande av denna krigstidshjälp. Det hade varit bättre att taga lönegivarens summor och lägga dem till grund för krigstidshjälpen än att lägga arbetstagarens egna uppgifter till grund därför.

Herr Nilsson i Kabbarp: Den kritik, som den siste ärade talaren förebragte mot det nu föreliggande förslaget om krigstidshjälp, inriktades i första hand på den rent principiella sidan av saken. Herr Persson i Stallerhult underkände den princip, som Kungl. Maj:t upptagit i sin proposition och byggt denna på, den princip som också vunnit statsutskottets bifall. Det är ju givet, att man kan ha olika meningar i denna sak. Och det är ganska förklarligt, att en sådan man som herr Carl Persson, som varit med om lönerogleringar under många år och ävenledes varit med om att genomföra dyrtidstillägg, skall känna sig särskilt tilltalad av att fullfölja en gammal linje och icke vilja övergiva den för att slå in på en ny väg. För min del däremot har jag från första stund, då jag i höstas, på ett ganska tidigt stadium således, hade att handlägga denna sak, varit en bestämd anhängare av just behovsprincipen, som här blivit upptagen och tillämpad. Jag har måst säga mig, att när det gäller denna sak, som absolut icke får betraktas som en löneroglering eller som något avlöningstillskott, utan skall vara en hjälp, en bisträckning, som staten giver åt vissa sina befattningshavare, som på grund av krigets fullständigt exceptionella omständigheter äro svårt utsatta, då är det särdeles lyckligt, att man kan taga upp en sådan princip som denna och tillämpa den. Går man efter

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

avlöningslinjen, så blir det genast tillägg till lönen. Då ligger det så nära till hands för befattningshavaren att vilja inräkna det i avlöningen. Och skall ett sådant avlöningstillägg utgå även följande år — det är möjligt att så blir fallet med denna hjälp — då blir det ganska svårt att komma bort från detsamma. Det prejudicerar då en genomgående lönereglering, och därmed följer en massa arbete och många besvärligheter.

Det har också, när man debatterat denna sak, yppats tvivel om, huruvida självdeklarationerna äro sådana, att man kan med visshet och tillförlitlighet bygga på dem. Det har vidare sagts, att om en person förvärvat sig t. ex. ett eget hem och har en inkomst därav utöver sin avlöning, så komme han att gå miste om krigstidshjälpen av den anledningen. Jag tror emellertid, att om vi i något fall skola kunna gälla statens egna befattningshavare, så är det just här, då det gäller statens egna befattningshavare, vilkas avlöningar myndigheterna mycket lätt kunna konstatera. Jag tror också, att enligt det föreliggande förslaget skola icke befattningshavare, som åtnjuta litet extra inkomster, eller som ha ett eget hem och någon inkomst av detta, av den anledningen gå miste om krigstidshjälpen. Det kan ju hända, att så sker, där de extra inkomsterna äro särskilt stora, men icke i allmänhet.

Jag får också säga, att jag icke kunnat finna något annat bättre medel att mäta statstjänarnes eller statens befattningshavares ekonomiska kapacitet än just den taxering, som företages enligt inkomst- och förmögenhetsskatteförordningen. Den smyger sig smidigt efter förhållandena. Och när det gäller att konstatera, var i all synnerhet behov av hjälp finnes, så synes mig detta tillvägagångssätt vara det bästa och lämpligaste. Jag finner det också verka tilltalande, att den gräns, som på detta sättet uppdrages mellan dem som få hjälp och dem som uteslutas, icke är någon klassgräns. Det är icke en princip som säger, att befattningshavare av lägre grad, tillhörande underklassen, skola ha hjälp, men de som kommit ett steg därutöver, de som tillhöra den gamla tjänstemannaklassen, skola icke få det. Gränsen drages icke så, utan man tar sikte på behovet, var helst det förekommer och yppar sig.

Emellertid har det visat sig vid ärendets behandling här i riksdagen, i utskottet och på avdelningen, men framför allt i diskussionen i pressen och på möten ute i landet, att det råder en ganska stor oklarhet om vad förslaget i själva verket innebär. Man har ganska allmänt missförstått den regel, efter vilken hjälpen skulle utgå. Som bevis för detta skall jag berätta, att någon av dagarna strax innan ärendet skulle justeras på statsutskottets särskilda avdelning, kom en deputation av fanjunkare och styckjunkare upp och beklagade sig över att de blivit uteslutna. Sergeanterna hade tillerkänts krigstidshjälp, och det var ju bra, men varför skulle fanjunkare och deras vederlikar bli uteslutna? Ja, de hade fått denna uppfattning, därför att deras avlöning på stat med ett eller annat hundratal kronor går ut-

över 2,000-kronorsgränsen. Men det är ju givet, att detta ingalunda skall medföra ett sådant förhållande, som att dessa underofficerare bli uteslutna, utan de liksom även en och annan löjtnant, en och annan postexpeditör och vissa järnvägstjänstemän med en avlöning, som närmar sig 3,000 kr. rätt nära, erhålla del av denna krigstidshjälp, i fall de för övrigt fylla de villkor, som äro bestämda.

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Jag skall emellertid icke längre uppehålla mig vid denna mera principiella sida av saken, som jag av herr Perssons i Stallerhult anförande blev uppkallad att yttra mig om.

Men i detta sammanhang vill jag också beröra en detalj, som han kritiserade, nämligen att krigstidshjälp enligt förslaget beredes åt vissa övningslärare vid läroverken, fastän deras arbete är vad timantalet beträffar ganska minimalt. För min personliga del kan jag icke underkänna riktigheten av herr Carl Perssons anmärkning. Löneregleringskommittén hade också uteslutit dessa personer, och jag hade icke heller i min reservation medtagit dem. Departementschefen däremot ansåg ej, att det var skäl att utesluta dem. Och då ville jag icke i utskottet fullfölja min gamla ståndpunkt och utesluta någon, som Kungl. Maj:t upptagit i sitt förslag. I all synnerhet kunde jag icke göra det, därför att härmed vore förknippade särskilda svårigheter. När vi övergivit avlöningslinjen och upptagit taxeringslinjen, kan det hända, att även andra personer än övningslärare befinna sig i samma omständigheter, d. v. s. att de äro ordinarie tjänstemän men ha ganska inskränkt tjänstgöring, men naturligtvis gavs det icke någon möjlighet för oss att leta rätt på dessa befattningshavare. Vi läto därför denna detalj vara, såsom Kungl. Maj:t föreslagit. Det torde också vara givet, att i de flesta fall skatta dessa personer för belopp, överstigande 2,000 kronor; somliga av dem äro ogifta, andra ha icke minderåriga barn att försörja, vadan antalet av dem, som egentligen icke borde tagas med, torde vara försvinnande litet. Och sedan gammalt är man ju även benägen att bättre tillgodose ordinarie tjänstemän än de extra.

I övrigt har den kritik, som framkommit här i salen emot det föreliggande förslaget, väsentligen gått ut därpå, att detta skulle vara för snävt, att det borde omfatta icke blott de statstjänare, som befinna sig under en viss skattegräns och som ha minderåriga barn att försörja, utan att man även skulle medtaga andra befattningshavare, ogifta samt gifta utan barn, under en viss skatte- eller inkomstgräns. Ja, det kan givetvis anföras skäl för bägge delarna. För min del har jag funnit de starkaste skälen tala för att man begränsar krigstidshjälp till de befattningshavare, som nu äro föreslagna att erhålla sådan. Det är ju givet, att kostnaderna för staten skulle bli väsentligt större, om vi utsträckte förslaget att omfatta jämväl ungkarlarna. Men detta är för mig icke den avgörande omständigheten i detta fall. Ett mera avgörande skäl att följa Kungl. Maj:ts förslag har varit, att jag icke kunnat finna ett verkligt trängande behov före-

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fätnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

ligga att lämna krigstidshjälp även till ungarlarna och dem, som icke ha barn att försörja. Naturligtvis måste man medgiva, att prisfördyringen gjort sig kännbar även för dem, men jag vill påstå, att den icke gjort det i sådan grad, att vi nu behöva lämna krigstidshjälp även åt nämnda kategorier.

När vi på ett förberedande stadium behandlade detta ärende, var denna fråga den, som först framställde sig för oss, vilketdera vi skulle välja. Och jag gjorde mig verkligen möda att på en mångfald ställen undersöka, hur det ställde sig med priserna. Då ogifta befätningshavare i regel äro inackorderade i maten, är det naturligtvis inackorderingspriserna man får gå efter. Och jag fann på en mängd ställen, att priserna icke blivit förhöjda, utan att det var samma priser som före kriget. Vissa andra saker får naturligtvis ungarlen betala dyrare än förr, men jag kan icke finna, att det därför är tillräcklig anledning att lämna krigstidshjälp även åt dem.

Man skall även observera, att när staten bestämmer sina avlöningar, sker det efter den fastslagna grundsatsen, att dessa löner skola räcka även för familjeförsörjare. Då staten avlönar sina manliga befätningshavare på det sättet, att deras avlöning skall räcka till familjeförsörjning, så bör väl lönen i varje fall kunna förslå åt ensamma befätningshavare, även om någon prisfördyring skulle inträtt, låt vara en rätt avsevärd sådan.

Det bör ej heller förgätas, att vi skattlägga medborgare med vida mindre inkomst än vad det här gäller. Fattiga medborgare med icke mera än 800 kronors taxerad inkomst få betala direkt skatt till staten. Då kan det näppeligen te sig så synnerligen sympatiskt, att staten utbetalar ett särskilt bidrag åt den ordinarie statstjänsteman, som är ungarl och har bara sig själv att sörja för, men åtnjuter t. ex. 2,000 kronors avlöning eller mer. Om vi skulle gå därhän att ge även de ogifta krigstidshjälp, då träffade det icke blott männen utan också den mängd av unga damer, som vunnit anställning i våra ämbetsverk och vilkas avlöning varierar från 1,200 kr. upp till 2,000 och däröver. Jag frågar: kan det vara av ett mera pressande behov påkallat att utbetala understöd till dem? Jag tror det uppriktigt icke. Nej, vi ha enligt min mening all anledning att, såsom Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, lämna krigstidshjälp endast åt befätningshavare, som ha minderåriga att försörja. Ty det är givetvis för dem, som svårigheterna yppat sig i obestriddigt hög grad.

Det förslag, som reservanterna inom utskottet till sist enat sig om, tror jag alls icke är ägnat att tillfredsställa en allmän opinion bland statens ifrågavarande befätningshavare. Det har av herr Andersson i Skivarp redan påpekats, hurusom enligt reservanternas förslag de befätningshavare, som ha 4 eller 5 barn och däröver — det finnes verkligen bland de befätningshavare, som skulle få krigstidshjälp, sådana, som ha ända upp till 10 minderåriga barn, såsom framgår av löneregleringskommitténs

statistik — skulle få mindre än vad Kungl. Maj:t vill skänka dem. De, som ha 4 barn, skulle enligt reservationen icke få mera än högst 290 kronor, där Kungl. Maj:t och utskottet vilja ge 320 kronor, och de, som ha 5 eller flera barn, skulle enligt reservanternas förslag få högst 340 kronor emot 400 kronor enligt den kungl. propositionen och utskottets förslag. Det synes mig vara en ganska ledsam omständighet, att, sedan man förespeglat dessa befattningshavare, som ha de största familjerna och därmed de största svårigheterna, en lindring i dyrtidsbekymren, pruta ned beloppet just för dem.

När det från så många håll ute i landet framhölls önskvärdheten av, att *alla* lägre befattningshavare måtte få krigstidshjälp, och i sammanhang därmed åtskilliga statstjänare personligen vände sig till mig med anhållan, att jag måtte verka för saken, frågade jag dem alltid, om de, när nu Kungl. Maj:t föreslagit 4 miljoner kronor till krigstidshjälp, hellre ville slå ut dessa 4 miljoner på alla lägre befattningshavare, ogifta såväl som gifta, än att beloppet skulle fördelas så, som Kungl. Maj:t föreslagit. Då svarade allesammans, att inför det valet ville de hellre ha saken ordnad så, som Kungl. Maj:t föreslagit. För att försona dessa önsksningar ha reservanterna och de motioner, som reservanterna stödjade sig på, ökat kostnadsberäkningen och lagt till ett par miljoner kronor, och med detta tillagda belopp har man velat tillfredsställa de befattningshavare, som icke medtagits i det kungl. förslaget. Men då man finner, att enligt reservationen de större familjerna skulle få mindre än enligt det ursprungliga förslaget, tror jag knappast, att det tillvägagångssätt, som i reservationen rekommenderas, kan framkalla någon större tillfredsställelse. Det är alldeles givet, att ungarlarna bland befattningshavarna vilja ha dyrtidstillägg, det förstår var och en. Men det säges, att även de gifta befattningshavarna gärna skulle se, att befattningshavare utan barn likaledes måtte få bidrag. Ja, det är ett vackert drag att unna andra gott. Men bakom detta tycker jag mig skymta även ett annat syfte eller en annan beräkning, den nämligen, att om nu alla erhålla dyrtidshjälp, även de, som icke behöva den, så är därmed löneregleringen förbättrad. De kunna då säga sig, att lönestaterna äro underminerade och upprivna, och att det snart nog måste bli ny lönereglering. Ja, jag har ingenting emot löneregleringar, och att man på den vägen ger en skälighet och ordentlig ersättning för det arbete, som utföres, och denna ersättning bör icke vara så knapp, att den endast räcker att tillfredsställa de mest nödvändiga behoven, utan jag vill gärna, att den skall vara så rikligt tillmätt, att vederbörande befattningshavare kunna känna sig en smula ekonomiskt oberoende. Men jag vill icke bidraga till, att dessa löneregleringar skola frampressas på den väg, som det här är fråga om.

Det har under debatten framhållits en och annan detalj för övrigt, där man önskade en ändring av det föreliggande förslaget. Så har det påyrkats, att kallortstillägget i Norrland

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

skulle undantagas vid beräkning av krigstidshjälpen. Det kan måhända finnas skäl härtill, men jag kan icke finna, att dessa äro tillräckliga för att motivera en ändring av förslaget. Det är ju givet, att när vi här fastställt den principen, att man vid krigstidshjälpens utdelande skall utgå från det beräknade belopp, för vilket man erlägger skatt till staten, varvid alla lagliga avdrag blivit gjorda, så bör man också följa den principen. Då den grundsatsen blivit fastslagen, då bör man följa den och icke försöka att genom några särbestämmelser, som träffa en och annan speciell grupp av befattningshavare, suddas bort densamma och därigenom, i det man tycker sig hjälpa på en kant, åstadkomma en ojämnhet och kanske ett missnöje å andra håll. De farhågor, som särskilt herr Hage yppade i detta hänseende, tror jag icke äro berättigade. Vi veta ju, att detta kallortstillägg utgår för järnvägspersonal norr om Bräcke; det utgår per år räknat för personal från Bräcke till Jörn med 60 kr., från Jörn till Polcirkeln med 120 kr., från Polcirkeln till Gällivare med 180 kr. och från Gällivare till Riksgränsen med 240 kr. — jag fäster mig nu icke vid motsvarande siffror å bibanorna. Sålunda kan ifrågavarande tillägg växla från 60 och upp till 240 kr. Vad åter beträffar dyrortstillägget, så utgår det i regel endast i städer med minst 15,000 invånare och följaktligen icke däruppe i övre Norrland. Järnvägspersonalen däruppe har kallortstillägg men icke dyrortstillägg. Men uppe i dessa nejder råda som bekant dyrortsförhållanden, och jag kan ej föreställa mig annat, än att skattemyndigheterna ställa sig skatteförordningens föreskrifter om avdrag upp till 300 kr. för dyrorter till efterrättelse. Vare sig tillägget benämnes kallortstillägg eller dyrortstillägg, så torde det, antar jag, bli i sak detsamma: det blir ett avdrag där uppe i dessa dyra nejder icke desto mindre av upp till 300 kr. Och på så sätt blir detta kallortstillägg ock något mer i dessa orter borteliminerat, till befattningshavarens och skattdragarens fövör. Man kan också resonera så, att ett beslut i överensstämmelse med reservationen i detta stycke skulle innebära en orättvisa mot andra statens tjänstemän, som visserligen icke ha kall- eller dyrortstillägg men i stället ha motsvarande belopp inräknade i den egentliga avlöningen. En tulltjänsteman och en järnvägstjänsteman kunna till äventyrs ha lika stor sammanlagd avlöning, fastän järnvägstjänstemannen har dyrorts- eller kallortstillägg. Då skulle således genom fråndragandet av något av dessa tillägg vid krigstidshjälpens utdelande järnvägstjänstemannen beredas en förmån, som icke komme tulltjänstemannen till del. Men framför allt anser jag, att det är av betydelse, att man fasthåller vid den grundläggande principen, att det är det belopp, på vilken skatten faktiskt utgår, som bestämmer krigstidshjälpens storlek jämsides med barnantalet, och att man således icke söker suddas ut den stora grundläggande principen genom särbestämmelser till förmån för någon viss grupp.

Jag tycker mig härmed ha, så gott jag kunnat, bemött de invändningar, som blivit gjorda. Jag skall endast tillägga några få ord om kostnadsberäkningen. Det är ju givet, att det varit mycket svårt att framkomma med en tillförlitlig kostnadsberäkning både för det ena förslaget och för det andra. Det har kostat mycket arbete att få ihop en kostnadsberäkning för Kungl. Maj:ts förslag, och ändå kan man icke neka till att beräkningen måste betecknas som i hög grad approximativ. Men att, när det är så svårt att åstadkomma en någorlunda antaglig kalkyl, då kunna fästa någon tilltro till den kostnadsberäkning, som åstadkommits av några reservanter på den begränsade tid, som stått till buds nu under ärendets utskottsbehandling, det är givetvis fullkomligt omöjligt. Jag har i utskottet sökt förmå reservanterna att något tillkännagiva, på vad sätt de kommit fram till de siffror de förete i sin kostnadsberäkning, så att man kunde bli i tillfälle att pröva deras hållbarhet, men jag har mötts av fullkomlig tystnad, icke fått något svar på mina frågor. Vi skola komma ihåg, att det gäller här icke blott att räkna antalet befattningshavare och antalet minderåriga barn och att se till, huru avlöningsprincipen härvidlag verkar, utan därjämte gäller det att så att säga transponera krigstidshjälpens olika belopp från avlöningslinjen och till skattelinjen. Detta har tillgått så, att den man, som utarbetat propositionen, i kammarrätten gått igenom ett tusental kronodebetsedlar och därigenom fått fram, i vilken proportion dessa två linjer stå till varandra. Han har då vid undersökningen av det ofantligt stora antalet deklARATIONER och beskattningar funnit, att skattelinjen ligger i genomsnitt 600 kr. under avlöningslinjen, d. v. s. att om en person skattar för ett belopp av 2,000 kr. och alltså skall komma med enligt detta förslag, så har han i regel 2,600 kr. i avlöning eller inkomst. Inom parentes vill jag för övrigt anmärka, att det var en överraskning för mig, att den genomsnittliga skillnaden var så stor som 600 kr. När jag skrev min reservation i löneredgeringskommittén, antog jag med stöd av vissa beräkningar, att denna skillnad icke skulle uppgå till mer än 400 kr. och att man därför skulle kunna hålla kostnaderna för krigstidshjälp till det i statsverkspropositionen angivna beloppet av 3½ miljoner kronor. Men just därigenom att det visade sig, att skattelinjen skjuter under avlöningslinjen med i runt tal 600 kr., så har förslaget blivit ½ miljon kronor dyrare. För min del är jag så mycket mera tacksam mot herr finansministern, att han icke lät avskräcka sig av denna omständighet, denna oväntade merkostnad, utan trots denna fasthöll vid den antagna principen. Jag kan emellertid icke föreställa mig annat, än att den kostnadsberäkning, som reservanterna anført, är bra mycket av en bluff i själva verket. De ha kommit till sina siffror för att över huvud kunna åberopa några siffror.

Slutligen vill jag bara tillägga det, att jag icke kan finna annat, än att den krigstidshjälp, som här givits åt ett så stort

Ang. krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

*Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.*

(Forts.)

antal av statens befattningshavare, är ganska duktigt tilltagen och i mitt tycke åtminstone fördelad på ett så jämnt och gott sätt och så väl träffar behovet, där det gör sig mest kännbart, så att det tyckes mig, att man i själva verket kunde vara ganska belåten och ganska allmänt belåten med densamma. Man vet ju väl, att man begär så mycket som man någonsin kan få och hoppas att få ännu mer. Men nu efteråt, sedan Kungl. Maj:t icke upptagit det allmänt kritiserade kommittéförslaget, utan gått på reservationen, har tillfredsställelsen bland statstjänarna rätt ofta kunnat konstateras. Den har väl inte tagit sig uttryck i mötesresolutioner, men den har kommit fram ändå.

Jag kan icke finna annat, än att detta förslag — i all synnerhet med de smärre förbättringar utskottet vidtagit — bör vara tillfredsställande, och jag skall därför, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Innan jag ingår på själva frågan, så måste jag säga några ord med anledning av den senaste ärade talarens anförande ifråga om ett par tre punkter. Han uttalade på slutet, att han ansåg den krigstidshjälp, som enligt utskottets förslag skulle utgå till vissa statstjänare, var ganska rikligt tilltagen. Det må nu ursäktas mig, att ett dylikt uttalande låter litet egendomligt i mina öron. Jag kan emellertid utan svårighet förstå motivet till detsamma, då ju den siste ärade talaren fått vissa principer, som han reservationsvis framfört i löneregleringskommittén, i förväg accepterade och således kan anses ha mycket stor del i Kungl. Maj:ts förslag, sådant det nu föreligger. Det är ju alltid så med oss människor, att vi älska våra barn, och det även i det fallet, att de råka vara något vanskapta — kärleken lär t. o. m. vara större i det senare fallet, påstås det.

Jag måste emellertid säga, att det var ett par uttalanden av herr Nilsson, som i varje fall kräva ett par ord till bemötande. Han påstod, att det avgörande skälet för honom, varför han icke kunde vara med om att något krigstidstillägg beviljas vissa befattningshavare, var det, att han kommit till den insikten, att något trängande behov härvidlag icke förelåg. Han gjorde sedan gällande, att, om vi besluta att gå så långt, att vi tilldela detta tillägg även till sådana, som enligt hans mening icke egentligen vore i behov av någon krigstidshjälp, så skulle vi komma ut på vägar, som icke vore framkomliga. Härtill får jag för min personliga del säga, att jag aldrig ett ögonblick utgått från den förutsättningen, att staten skulle tilldela någon statstjänare krigstidshjälp, såvida icke i verklig mening något behov av krigstidshjälp förefunnnes. Det återstår för den ärade talaren att bevisa, att, sedan krigstidshjälp utgått eventuellt efter Kungl. Maj:ts förslag, det icke kvarstår någon statstjänare, som icke i verklig mening skulle behöva något tillägg utöver avlöningen. Jag hade väntat, att han icke skulle så deciderat kastat sig emot det längre gående yrkande, som framkommit både i riksdagen och annorstädes, och som innebär, att det möjligen kan vara skäl att taga under all-

varlig omprövning, om det ändå icke bör lämnas någon krigstids-^{Ang. krigstids-}hjälp även till andra än dem, som äro begåvade med ett större eller^{hjälp åt be-} mindre antal barn.^{fätnings-}

Vidare gjorde herr Nilsson gällande — och det är klart, att den saken alltid kan framföras och även kan göra sig rätt bra — att vi skattelägga medborgare med betydande lägre inkomst än som komma dessa statstjänare till del, om vilka vi nu tvista, huruvida de skola få krigstidshjälp eller ej, och i förra fallet, i vilken form denna hjälp skall utgå. Ja, det är riktigt men om vi alltid följa den regeln, så kommer allt, som heter löneförhöjning, lönereglering, krigstidshjälp o. s. v. att ifråga om statstjänarna till största delen alldeles bortfalla på en sådan motivering, därför att det finnes tyvärr alltid ett antal medborgare i vårt land, som ha en lägre inkomst än de lägst avlönade statstjänarna. Men jag skulle vilja hemställa till min ärade vän i Kabbarp, om det icke vore lämpligast, att vi tänkte på dessa synpunkter, när vi här i riksdagen gå att besluta om en hel del andra utgiftsposter och icke just när det är fråga om att ge en liten hjälp under rent exceptionella förhållanden till de lägst avlönade statstjänarna.^{statens tjänst.}

(Forts.)

Slutligen ansåg herr Nilsson — och det antog han väl skulle vara mer eller mindre avgörande — att även om riksdagen skulle gå att bifalla reservanternas förslag, så komme nog detta icke att i någon nämnvärd grad tillfredsställa den allmänna opinionen ute bland statstjänarna. Jag beklagar också, att på grund av särskilda förhållanden det varit nödvändigt att inom utskottet göra avprutningar på de förslag, som motionsvis framförts, och att man sålunda nog icke kan tänka sig, att det skulle komma att råda fullständigt tillfredsställelse, för den händelse riksdagen skulle bifalla reservanternas förslag. Men med den kännedom jag har om statstjänarnas uppfattning i föreliggande ärende, tror jag mig bestämt kunna säga, att nog skulle tillfredsställelsen i allmänhet bland statstjänarna bli 100 procent större, om riksdagen verkligen för en gångs skull ville visa sig så pass vidsynt, att den bifölle reservanternas förslag i stället för att taga Kungl. Maj:ts. Det är nu min oföргripliga mening, och jag tror, att jag i det avseendet sitter inne med litet sakkännedom rörande uppfattningen bland statstjänarna i allmänhet.

Beträffande tillförlitligheten av de beräkningar, som äro gjorda, och varpå motionen och reservationen i ärendet stödja sig, så behöver man icke erinra om — det medgav herr Nilsson — att det är ofantligt svårt för riksdagsmän att under den korta motionstiden i en så invecklad fråga som denna åstadkomma fullt exakta beräkningar, liksom det också är svårt för reservanter i utskottet att på den korta tid, som står till buds, åstadkomma exakta beräkningar. I detta sammanhang vill jag uttala ett beklagande däröfver, att en fråga av så stor betydelse som denna icke kunnat förekomma till behandling i riksdagen förrän i riksdagens sista ögonblick. Alldeles oavsett detta är det dock så, att jag icke tror, att de kalkyler man åstadkommit äro så otillförlitliga, att det är tillständigt av herr Nilsson, att be-teckna dem som en »bluff». Det riktigt, att det är omöjligt för

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

någon att åstadkomma fullt tillförlitliga kalkyler i detta avseende, därom vittnar väl särskilt den bekännelse herr Nilsson måste avgiva. Han satt i löneregeringskommittén i månader och sysselsatte sig med detta spörsmål, men det visade sig, att han misräknat sig på en halv miljon kronor, när det kom till kritan. Jag tror mig kunna försäkra herr Nilsson, att reservanternas förslag i sin praktiska tillämpning icke komme att visa sig till den grad felkalkylerat, att det skulle förete en skillnad på en halv miljon kronor, som herr Nilssons beräkningar i löneregeringskommittén visade sig göra.

Emellertid är det väl så, att det här rör sig om förslagsanslag, och det brukar vara en gängse uppfattning, att man vid sådana förslags framläggande söker komma så pass nära som möjligt till vad man kan antaga blir verkliga förhållandet vid den praktiska tillämpningen. Det skulle emellertid vara lyckligt för svenska riksdagen, om man aldrig beträffande förslagsanslag behövde riskera, att de bleve i högre grad missvisande och krävde större efterräkningar inför riksdagen än vad ett eventuellt bifall till reservanternas förslag i det föreliggande ärendet enligt mitt förmenande kommer att göra. Jag tror, att vi både haft och komma att få inom riksdagen ärenden att behandla, där förslagsanslag visat och visa sig överskridas betydligt mera än vad fallet komme att bli i här föreliggande ärende. I varje fall anser jag, att det här rör sig om en så exceptionell fråga under sådana svåra förhållanden, att den omständigheten ej bör vara avgörande, att man icke här kan komma med en fullt exakt siffra utan att beräkningarna kunna komma att slå fel på 100,000 kronor; det är en sak som riksdagen kan reglera efteråt.

Det skulle vara mycket att säga i denna fråga, men jag tror icke att det är skäl att upptaga kammarens tid längre i denna sak, ty var och en har väl sin ställning något så när motiverad. Jag måste dock säga några ord till beträffande de grundlinjer, efter vilka man går fram och beträffande den s. k. behovsprincipen. Om denna princip skulle vara mycket att säga. Behovsprincipen är här en relativt ny fråga, en fråga, som i en annan form nog också kommer att behandlas framdeles. Då jag personligen är gynnsamt stämd mot principen som sådan, vill jag säga, att det vore synnerligen olyckligt, om man vid denna principens första tillämpning skulle tillämpa den i en för flertalet av våra statstjänare så motbjudande form som den här föreliggande: att det är barnen man här skall röra sig med och icke befattningssinnehavaren som sådan. Få statstjänarna i allmänhet den uppfattningen, att behovsprincipen har sådana konsekvenser, kommer denna princip att fullständigt slås ihjäl. Denna form tilltalar mig icke, därför att jag icke kan finna rättvisa i den. Ur taktisk synpunkt är det sålunda icke klokt att gå den väg Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag vill vidare säga, att man i allmänhet här avskräckes, när det rör sig om dessa höga siffror, men man glömmar i allmänhet att närmare reflektera över vad dyrtiden egentligen betyder för den stora gruppen av statstjänare, som står på en relativt låg avlöningsståndpunkt. En mycket approximativ beräkning ger vid handen, att, om

vi utgå från ett antal av 45,000 statstjänare här i landet med en avlöning av högst 2,400 kronor och en medelavlöning av 1,500 kronor, och vi vidare utgå ifrån att dyrtiden räckt från den 1 augusti 1914 samt att det belopp, det här rör sig om, är avsett att i någon mån kompensera dyrtidens verkningar intill utgången av innevarande år, d. v. s. till december månads utgång 1916 — en dyrtid således av 29 månader — så har den sammanlagda avlöningen för dessa personer med denna genomsnittsavlöning av 1,500 kronor under denna period uppgått till lågt beräknat 160 miljoner kronor. Av detta belopp har, lågt räknat, $\frac{2}{3}$ gått till inköp av vad man kallar verkliga livsförnödenheter. Dessa livsförnödenheter ha, fortfarande lågt räknat, stegrats med 20 procent. Det har sålunda åtgått minst 100 miljoner under denna tid att inköpa sådana förnödenheter. Med den beräknade fördyringen av 20 % följer att denna statstjänarkår betungats av dyrtiden med en merutgift på över 20 miljoner kronor. Nu fäster jag mig icke vid att i flera fall stora grupper av statstjänare haft betydligt ökade ansträngningar ifråga om tjänstgöring, och det är heller ingen människa som fordrar, att staten skall *fullt* kompensera dem för den förlust de lidit, men jag vill fråga: hur mycket kan anses skäligt, att staten ändå kompenserar av dessa merutgifter, då det rör sig om statstjänare med relativt så låg levnadsstandard som motsvaras av en medelavlöning på 1,500 kronor? Löne-regleringskommittén säger, att av dessa 20 miljoner staten bör betala statstjänarna $2\frac{1}{2}$ miljon, Kungl. Maj:t säger nu 4 miljoner och reservanterna 6 miljoner kronor. Det synes mig i alla fall vara tillräckligt, om man låter dessa statstjänare själva få bära 14 miljoner av denna merutgift och att staten sedan lägger till de 6 miljoner kronorna. Om nu staten därför skulle taga ett så pass kraftigt grepp som 6 miljoner, blir det i alla fall kvar en så tung börda för dessa statstjänare, att det är fråga om, huruvida det ur nationalekonomisk synpunkt kan vara klokt att lägga större andel av dyrtidens verkningar på dessa befattningsinnehavare.

Vi bruka alltid här i landet peka på vad grannländerna gjort och vilja alltid hålla det för en ära, att icke vi här i landet visa oss sämre än andra länder. Jag behöver då bara peka på vårt grannland i söder, Danmark. Detta land har utbetalat dyrtidstillägg eller krigstidshjälp redan för 1915, och man har där ytterligare i år för länge sedan avgjort denna fråga för 1916 så, att man till den där betydligt fåtaligare statspersonalen under denna dyrtidsperiod utbetalt 8 miljoner kronor. Då frågar jag: kan det anses orimligt att för den svenska statspersonalen, som är till antalet betydligt överlägsen den danska, under samma tidsperiod kräva en hjälp av 6 miljoner kronor, vilket belopp ju blir betydligt lägre än man i det lilla Danmark funnit sig kunna utbetala till statens tjänare. Jag kan besvara den frågan med att säga, att jag är av den bestämda uppfattningen, att detta icke är för mycket. Det är eller bör i varje fall icke vara omöjligt för staten att åstadkomma dessa medel, ty om vi se på de affärsdrivande verken inom vårt land och undersöka deras ställning under denna kristid, skola vi finna att inom denna period, från och med

Ang. krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

augusti 1914 till innevarande års utgång, *ökningen av nettoinkomsten* för dessa affärsdrivande verk kommer att uppgå till minst 20 miljoner, alltså ungefär den summa som drabbat statstjänarna i mer-utgift. Under sådana förhållanden är det väl knappast tillständigt säga, att staten icke kan bifalla reservanternas förslag och komma ut med den av dem beräknade summan av omkring 6 miljoner kronor.

Jag tror, att det ur många synpunkter, mina herrar, skulle vara klokt, om riksdagen i en fråga som denna verkligen för en gång nu visade sig så pass vidsynt, att den toge ett sådant grepp i pungen, att dessa stackars statstjänare, som länge nog dragits med följderna av dyrtiden, finge röna den känslan, att man verkligen hade en erkännande tanke för dem, och det så mycket mer som under denna tid staten har låtit sig beskattas av det enskilda kapitalintresset på ett sätt, som sannerligen har åstadkommit att åtskilliga miljoner tagits ur statskassan. Jag vill bara fråga: hur mycket tro herrarna, att redarna ha *beskattat staten* under denna tid i form av *oskäligt förhöjda fraktsatser*? Jag tror icke, att det skall bli någon stor skillnad mellan det beloppet och vad man här kräver i kristids-hjälp för statstjänarna. Under sådana förhållanden och då det icke lyckats statsmakterna att i större utsträckning än vad skett hindra den fördyring av livsmedlen, som pågått under snart 2 år, är det nog statens skyldighet att i någon större utsträckning, än vad här Kungl. Maj:ts förslag vill vara med om, giva en compensation, så att icke en alltför stor del av dyrtidens verkningar kommer att drabba dessa statstjänare.

Jag hemställer sålunda, herr talman, om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen med den ändring, som av herr Sävström är föreslagen.

Med herr Winberg förenade sig herrar *Erikson* i Uppsala, *Söderberg* i Stockholm och *Bengtson* i Göteborg.

Herr Hage: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Nilsson i Kabbarp behagade beteckna den utredning, som ligger till grund för reservationen, med det vackert klingande namnet: bluff. Denna hans benämning träffar mig något; jag måste nämligen taga på mig faderskapet till denna utredning.

Nu förhåller det sig på det sättet, att jag i min dagliga gärning, i min borgerliga näring sysslar just med utredningar av sådan art som denna. Jag har hållit på därmed i 15 år, och jag är därför mycket tacksam för herr Nilssons i Kabbarp betydelse över min verksamhet.

Jag skulle ju kunna här i kammaren något gå in på de beräkningsgrunder jag följt. Jag vill då först inom parentes tala om, att jag som medhjälpare vid utredningen i fråga använt två personer, sysselsatta med dylikt statistiskt arbete, personer som också dag för dag under en mångfald av år sysslat med sådant arbete, varom här är fråga.

Jag vill också i det sammanhanget säga herr Nilsson, att

om herr Nilsson hade under hand före frågans behandling här i kammaren vänt sig till mig, så skulle jag i detalj ha kunnat tala om för honom, efter vilka grunder jag gått fram. Men det kan naturligtvis aldrig falla mig in att med den korta tid, som nu står till förfogande, gå in i detalj på en sådan redogörelse.

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Jag vill dock bara fästa uppmärksamhet vid, att denna kungliga proposition ju till ungefär $\frac{5}{8}$ rör kostnaderna för statens järnvägar och med avseende på statens järnvägar och kostnaderna för dessa, finns det två handlingar, som jag följt vid kostnadsberäkningens uppgörande, nämligen för det första statens järnvägars arvodesstat som upptar hela den ordinarie personalen. Den har genomgått på det sättet, att man tagit person efter person, summa efter summa. Därefter har jag övergått till den arvodesstat för statens järnvägar, som omfattar hela den extra personalen. Och slutligen har jag från järnvägsstyrelsen inhämtat uppgifter rörande verkstadspersonalen. Jag vågar alltså alldeles bestämt påstå, att åtminstone dessa siffror i detta avseende äro av tillförlitlig natur, eller åtminstone så tillförlitliga, som det över huvud taget finns någon möjlighet att komma fram till. Jag har sedan från dessa inkomstsummor, som jag erhållit på detta sätt, fråndragit vad som enligt den kungl. propositionen bör avdragas från bruttoinkomsten för att man skall komma fram till den deklarationsinkomst, på vilken den kungl. propositionen vilar, och jag har i det avseendet följt just Kungl. Maj:ts metoder och förslag. Slutligen har jag därutöver beträffande andra verk använt de uppgifter med avseende på antal personal o. s. v., som finnes i den officiella statistiken. Jag vågar påstå, att det är ett mycket vidlyftigt arbete, som ligger bakom denna utredning, och jag vågar också bestämt hävda, att den bör betecknas på annat sätt än som en ren bluff. Jag vill även påpeka, att det här gäller ett *förslagsanslag*, och att alltså, även om där skulle uppstå ett överskridande på något hundratusental kronor, så kan man dock försvara, att man från utskottsminoriteten går fram med stöd av denna utredning, och detta även *därför* att man kan våga påstå, att Kungl. Maj:ts siffror nog också äro så pass otillförlitliga i detta avseende, att det kan sägas, att det förefinnes en riksmarginal även på *den* sidan — ja, kanske den är ungefär lika stor som min riksmarginal.

Jag kunde inskränka mig till detta, men jag vill dessutom något beröra en liten punkt i herr Nilssons i Kabbarp anförande. Han säger, att om vi ta utskottsminoritetens förslag, och alltså giva alla dessa befattningshavare krigstidshjälp alltså även de barnlösa, så skulle detta bli prejudicerande för kommande lönerregleringar. Huru skall detta uppfattas? Ja, det kan väl icke uppfattas på annat sätt än så, att man vid en kommande lönerreglering alltså skulle bliva tvungen att giva varje befattningshavare minst lika mycket, som den, som får minst enligt reser-

Ang. krigstids-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

vanternas förslag, d. v. s. lika mycket som den barnlöse, som endast erhåller krigstillägg för egen person. Då skulle jag vilja påpeka, att beträffande de ogifta och de gifta, som icke ha barn att försörja, tillägget i lägsta inkomstklassen enligt reservanternas förslag belöper sig till 90 kronor. Och jag tror för min del, att jag kan våga det påståendet, att vi vid en kommande lönereglering måste ge en sådan befattningshavare i den allra lägsta inkomstklassen minst 90 kronor i lönereglering uppåt per år. Jag tror — eller jag hoppas åtminstone — att herr Nilsson i Kabbarp med avseende på sådana befattningshavare icke skall komma att tillstyrka ett lägre belopp, och jag tycker, att — i och med konstaterandet av detta — den anmärkning förfaller, som herr Nilsson i Kabbarp framställde.

Herr talman! Jag tillåter mig alltså ännu en gång yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Kabbarp: Då det förnimmes en allmän önskan, att vi snart måtte få avsluta debatten, eftersom tiden är långt framskriden, skall jag ingalunda ingå på något bemötande av vare sig herr Winbergs eller den siste talarens anförande. Jag vill endast uttrycka min ledsnad och mitt beklagande över att jag råkade såra min ärade vän på Norrlandsbänken, herr Hage, genom mitt uttryck angående de kostnadsberäkningar, som reservanterna förebragt. Jag skulle icke ha sagt det ordet, om vi i utskottet eller eljest fått någon upplysning om huru det gått till att göra dessa beräkningar. Men någon sådan upplysning har icke lämnats. Jag visste icke, att det var herr Hage, som gjort utredningen. Jag visste icke alls, vem som gjort den. Men jag vill nu erkänna att det naturligtvis är möjligt för en järnvägsman, isynnerhet av herr Hages kapacitet, att för järnvägarna, kanske för flera verk, räkna ut, vad krigstidshjälpen skulle belöpa sig till, om man går avlöningslinjen. Det finns så och så många befattningshavare, de ha de och de lönerna, med hjälp av statistiken får man reda på, huru många barn de ha, och så räknar man ut totalkostnaden. Men därmed är räkningen icke färdig, utan transponeringen från avlöningslinjen till skatteinlinjen återstår, och då går det icke att använda Kungl. Maj:ts metod att bara beakta skillnaden på 600 kronor. Den är gällande, när man rör sig endast med dem, som ha minderåriga barn att försörja, men tar man med även ungkarlarna och dem som inga barn ha, så förryckes proportionen, och det blir en helt annan siffra. Men vilken, det kan ingen människa säga. Då det gjordes en hemställan till den man, som haft mest med dessa beräkningar att skaffa, att han skulle kalkylera kostnaden enligt reservationen, så förklarade han det omöjligt på den korta tid, som stod till buds.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Venners-
sten: Herr talman! Jag skall icke missbruka det tillfälle, som beretts mig att säga några ord.

Herr Nilsson i Kabbarp har redan så utförligt redogjort för skälen för utskottets hemställan, som ju i huvudsak ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, att jag i det väsentliga kan hänvisa till hans anförande. Jag vill emellertid påpeka, att här gäller det ju icke en lönereglering och att det därför icke är befogat att göra anmärkningar mot förslaget ur löneteknisk synpunkt. Jag har med glädje kunnat konstatera, att utskottet och reservanterna äro eniga om att behovsprincipen här skall tillämpas, och det är ju en ganska väsentlig sak, att på den punkten enighet uppnåtts. Både utskottet och reservanterna, liksom Kungl. Maj:t, måste taga hänsyn till de budgetmässiga möjligheterna. Det har sålunda mellan reservanterna och utskottet, respektive Kungl. Maj:t uppstått skiljaktighet, endast då det gällt att kompromissa emellan det möjliga och det önskvärda. Det lär vara svårt att säga, vem som därvid lyckats bäst. För min del är jag böjd att tro, att hänsynen till alla de oerhört stora krav, som nu ställas på statskassan, gör, att man bör följa utskottet, som haft tillfälle att grundligt överväga och noga genomtänka vad som härvidlag kan vara bäst. Jag vill i det avseendet slutligen framhålla, att man med herr Nilsson i Kabbarp väl kan fråga, vilket förslag som i stort sett kan anses bäst tillgodose kraven, då det gäller att tillämpa behovsprincipen: i ena fallet en större summa, utplottrad över ett större antal stats-tjänare, i andra fallet en mindre summa, med vilken man bättre tillgodosett de mest behövande, de som äga de största familjerna. Jag är, liksom herr Nilsson i Kabbarp, böjd att tro, att man med fog kan fråga sig, om icke detta senare sätt att lösa frågan kan vara det riktigaste.

Ang. krigstide-
hjälp åt be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Till sist vill jag med anledning av ett uttalande, som gjordes, att vi borde ha råd här i Sverige att betala 6 miljoner kronor till ifrågavarande ändamål, då Danmark kunnat ge 8 miljoner kronor för ett mindre antal statstjänare, framhålla nödvändigheten av att vid en sådan jämförelse taga hänsyn till alla på saken inverkan-
faktorer. Det är oss icke obekant, att vi här i landet i väsentliga avseenden haft det bättre ställt än åtskilliga andra neutrala länder, Danmark icke undantaget. Jag vill varna för att draga för vittgående slutsatser ur den jämförelse, som gjordes. Jag är böjd att tro, att, om man tar med i beräkningen allt, vad som genom kom-
pensationssystemets tillämpning kommit den mindre bemedlade be-
folkningen här i landet till godo, den jämförelsen skall visa sig vara mindre hållbar.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Bara några ord.

Jag begärde ordet för att rikta en vädjan till herr civilmini-
stern, men då han nu icke är närvarande, ber jag att i stället få vända mig till de här närvarande statsråden. Saken är den, att denna dyrtidshjälp icke omfattar järnvägsbyggnadsarbetarna och arbetarna vid de till statens vattenfallsverk hörande anläggnings-
arbetarna med flera tillfälligt anställda arbetare vid statens verk.

Aug. krigstids-
hjälp å be-
fätnings-
havare i
statens tjänst.

(Forts.)

Jag har icke reda på, i vilken omfattning de fått löneförhöjning genom vederbörande chefers initiativ. Jag har hört sägas, att de skulle fått det i någon ringa omfattning vid statens järnvägsbyggnader. Vad jag nu skulle vilja, är att vördsamt be regeringen se till, att även dessa arbetare, vilkas löner bestämmas av annat forum än riksdagen, få något tillskott i sina löner med anledning av den dyrtid, som råder i vårt land. Jag tycker, att det är billigt begärt, att även deras timlöner och ackordspriser i någon mån höjas till följd av dyrtiden.

Beträffande själva den föreliggande frågan vill jag endast vädja till kammaren att här följa reservanterna. Det hela är ju närmast en kostnadsfråga. Och jag har den bestämda uppfattningen, att våra finanser tåla vid, att det lämnas ett par miljoner kronor mera än Kungl. Maj:t begärt. Visserligen påkallas stora utgifter för andra ändamål, men å andra sidan få vi dock komma ihåg, att de statstjänare, som det här är fråga om, på ett plikttroget sätt under krisåren skött sin tjänst i statens verk, och att deras inkomster äro så små, att kan man på något vis skaffa medel för att fylla ut dem en smula, så bör man göra det. Jag tycker, att man även åt dem bland dessa statstjänare, som icke äro gifta eller ha barn att försörja, om möjligt bör lämna något tillskott, och jag har den uppfattningen, att statskassan rår med det.

Jag vill därför vädja till kammaren att här följa reservanterna i deras framställning.

Herrar *Rydén* i Malmö och *Gylfe* instämde häruti.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen först propositioner beträffande punkten I), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till det av herr Sävström under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten I av utskottet förevarande utlåtande nr 140, bifaller det av herr Sävström under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 79 ja, men 88 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Vid härefter av herr talmannen given proposition i fråga om punkten II) blev utskottets däri gjorda hemställan jämväl av kammaren bifallen.

§ 7.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen

nr 188, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte samt lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, i vad propositionen angår sistnämnda lag, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 189, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 9, 36 och 37 §§ i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Herr talmannen gav härefter ordet till

Vice talmannen, herr D. Persson, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren behagade besluta, att främst å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner, därefter särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden dels ock i ämnet väckta motioner, och sedan övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
